

STUDIJA ODRŽIVOSTI RAZVOJA TURIZMA I PRIHVATNOG KAPACITETA GRADA CRIKVENICE S AKCIJSKIM PLANOM

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

CRIKVENICA

STUDIJA ODRŽIVOSTI RAZVOJA TURIZMA I PRIHVATNOG KAPACITETA GRADA CRIKVENICE S AKCIJSKIM PLANOM

Impresum

Izvoditelj

*Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilište u Rijeci*

Naručitelj

Grad Crikvenica

Istraživački tim

*prof. dr. sc. Dora Smolčić Jurdana - voditeljica projekta
doc. dr. sc. Daniela Soldić Frleta – izvršna voditeljica projekta
dr. sc. Branko Blažević, professor emeritus
Izv.prof.dr.sc. Ana Marija Vrtodušić Hrgović*

Studentice

*Maja Visković (Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu)
Iva Stanić (Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet)*

Fotografije

Turistička zajednica Grada Crikvenice, <https://www.rivieracrikvenica.com/>

Lipanj, 2020.

Sadržaj

UVOD.....	1
1. POLAZIŠTA ZA RAZVOJ ODRŽIVOG TURIZMA CRIKVENICE.....	2
1.1. Obilježja grada Crikvenice	4
1.2. Obilježja turizma grada Crikvenice	7
2. KLJUČNI INDIKATORI ODRŽIVOG RAZVOJA TURIZMA GRADA CRIKVENICE – POLAZIŠNE ANALIZE	15
2.1. Rezultati istraživanja lokalne situacije – polazište za kreiranje indikatora	15
2.2. Sekundarni izvori za izračun indikatora ekonomske održivosti grada Crikvenice	22
3. KLJUČNI OGRANIČAVAJUĆI ČIMBENICI I PROCJENA PRIHVATNOG KAPACITETA GRADA CRIKVENICE	24
4. AKCIJSKI PLAN	39
ZAKLJUČAK	42
BIBLIOGRAFIJA	43

Uvod

Izrada *Studije održivosti razvoja turizma i prihvatnog kapaciteta grada Crikvenice s akcijskim planom* polazi od niza strateških dokumenta koji su usko povezani s turizmom ovog područja s posebnim naglaskom na *Strategiju razvoja turizma Crikveničko-Vinodolske rivijere 2019. – 2029.* Grad Crikvenica se u tim dokumentima opredijelila na uspostavljanje dugoročno održivog turističkog razvojnog i tržišnog koncepta grada Crikvenice koji mora biti podržan od strane nositelja turističke ponude i usklađen s interesima lokalne zajednice i lokalne samouprave, a što podrazumijeva:

S ciljem utvrđivanja prihvatnog potencijala grada Crikvenice, koji je uvjetovan odabranim scenarijem dugoročnog održivog razvoja turizma, analizirani su potencijali ove destinacije, resursi s kojima raspolaže, kao i stavovi različitih dionika o pozitivnim i negativnim ekonomskim, socio-kulturološki i ekološkim utjecajima turizma. Na temelju dobivenih rezultata utvrđeni su ključni ograničavajući čimbenici za čije su ublažavanje akcijskim planom definirane mjere i nositelji kao i vremenski period njihove realizacije. Dio akcijskog plana predstavljaju i pokazatelji uspješne realizacije postavljenih mjera.

Težeći održivom razvoju Crikveničko-vinodolske rivijere, odnosno težeći povećanju kvalitete života lokalne zajednice, očuvanju prirodne i kulturne baštine te rastu konkurentske sposobnosti turizma, akcijskim planom postavljen je cilj vezan na grad Crikvenicu i ovo istraživanje, a on glasi:

DUGOROČNO ODRŽIVA KONCEPCIJA RAZVOJA TURIZMA GRADA CRIKVENICE KOJA UVAŽAVA RAZVOJNE ASPEKTE I OGRANIČAVAJUĆE ČIMBENIKE.

U izradi Studije autori su koristili suvremene pristupe oblikovanja indikatora održivog turističkog razvoja, posebno indikatora vezanih uz kategoriju održivog prihvatnog kapaciteta. Metodologija izrade u potpunosti uvažava tzv. partnerski pristup, što znači da su u pojedinim fazama izrade bili uključeni predstavnici svih dionika lokalne zajednice: od stanovništva, nositelja vlasti, predstavnika gospodarskih javnih poduzeća do predstavnika turističke organizacije.

1. POLAZIŠTA ZA RAZVOJ ODRŽIVOG TURIZMA CRIKVENICE

Polazišta za izradu ove Studije predstavljaju prvenstveno planski dokumenti koji se direktno i indirektno vezuju uz turizma na području grada Crikvenice:

Crikvenica je odabrala dugoročno održiv rast i razvoj turizma

- Strategija razvoja turizma RH do 2020 (2013)
- Strateški plan razvoja turizma Kvarnera sa strateškim i operativnim marketing planom 2016.-2020. (2016)
- Strategija razvoja turizma Crikveničko-Vinodolske rivijere 2019. – 2029. (2018)
- Strategija gospodarskog razvitka grada Crikvenice 2012.-2022.
- Studija turističkog prihvatnog kapaciteta destinacije Crikvenica (2007)
- Prostorni planovi

Ova Studija u potpunosti uvažava i uključuje zaključke i preporuke donesenih strateških dokumenata što ju čini kompatibilnim dijelom turističkog planskog sustava grada Crikvenice. Svi navedeni dokumenti u kontekstu scenarija razvoja turizma na području grada Crikvenice prepoznaju i odabiru **scenarij dugoročno održivog razvoja turizma** koji podrazumijeva integrirano i odgovorno upravljanje destinacijom i njenim resursima s ciljem osiguranja kvalitete života lokalne zajednice, visoke kvalitete turističkih proizvoda, usluga i doživljaja te visoke razine zadovoljstva posjetitelja.

Načela održivog razvoja turizma¹

- Menadžment i planiranje usmjereno k adekvatnom i odgovornom korištenju resursa u turizmu.
- Konceptija održivog razvoja nije “anti-razvojna”, ali ističe limite razvoja u skladu s čime je potrebno i razvijati turizam.
- Naglasak je na dugoročnom promišljanju razvoja turizma.
- Menadžment održivog razvoja turizma vodi računa o problemu zaštite okoliša, ekonomskim, društvenim, kulturnim, političkim i drugim pitanjima.
- Jednakost i pravda među generacijama ljudi.
- Svi zainteresirani dionici trebaju biti konzultirani, uključeni u donošenje odluka i informirani o problemima održivog razvoja turizma.
- Neophodna je realna procjena mogućnosti primjene održivog razvoja u praksi i mogućih dosega u budućem razdoblju.
- Poduzeća trebaju iskoristiti tržišne prednosti primjene održivog razvoja.
- Zbog mogućih sukoba oko korištenja resursa nužni su ustupci i kompromisi.
- Pri ocjeni koristi i troškova održivog razvoja turizma treba uvažiti sve individue i skupine na koje tako promišljen razvoj ima utjecaj.

¹ Smolčić Jurdana, D. (2005). Načela održivog razvoja turizma u (Blažević, B. ur.) Održivi razvoj turizma – problemi i perspektive. Primorsko-goranska županija – Zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje i Fakultet za turistički i hotelski menadžment Opatija, str. 15 – 27.

Ekološka održivost

jamči kompatibilnost razvoja s očuvanjem i održanjem osnovnih ekoloških procesa, biološke raznolikosti i bioloških resursa.

Socio-kulturna održivost

jamči kompatibilnost razvoja s očuvanjem kulture i sustava vrijednosti ljudi na koje taj razvoj utječe, te trajno održanje i isticanje identiteta lokalne zajednice.

Ekonomska održivost

jamči da je razvoj ekonomski efikasan i da je upravljanje resursima takvo da će se njima moći koristiti i buduće generacije.

Tehnološka održivost

zahtijeva razvoj i primjenu tehnologije na način da se u proizvodnji koristi tehnologija koja uz ekonomske učinke ima i elemente kojima se štiti okoliš.

Indikatori prihvatnog kapaciteta^{2,3}

Prostorno-ekološko-infrastrukturni indikatori – odnose se na sve komponente koje se tiču fizičkog prostora (okoliša). Uključuju fizički kapacitet prostora, dužinu obalne linije, kapacitet plaža, vodoopskrbu, odvodnju, elektroopskrbu, promet, komunalnu infrastrukturu, onečišćenja okoliša (zraka, mora i tla), itd.

Socio-demografski indikatori - odnose se na elemente vezane uz društvenu zajednicu, odnosno lokalno stanovništvo, turiste i njihove međudnose. Uključuju praćenje stavova lokalnog stanovništva i njihovih obilježja (godine, spol, obrazovanje, zaposlenost, nacionalnost i religija i sl.), raspoloživosti radne snage, sezonalnosti poslova, kulturnog identiteta, odnosa broja lokalnih stanovnika i njihovih gostiju (turista, osoba u vikendicama, rodbine i prijatelja), stupanj zadovoljstva posjetitelja, itd.

Političko-ekonomski indikatori - uključuju primarno pretpostavljene ekonomske mjere vezane uz razvoj turizma koje vrlo često imaju ključnu ulogu pri određivanju konačnog prihvatnog kapaciteta. Naime, na temelju ovih indikatora, odnosno političkih odluka, opredjeljuje se za određeni razvojni scenarij koji uvjetuje i konačni prihvatni kapacitet destinacije.

Scenarij održivog turističkog razvoja, za koji se grad Crikvenica odlučila kroz prethodno donesene i usvojene strateške dokumente, odnosi se na prostor između maksimalnog i minimalnog prihvatnog potencijala. Na kojoj granici prihvatnog potencijala će biti model održivog razvoja turizma ovisi o specifičnosti konkretnog prostora, razvojnoj fazi životnog ciklusa turističke destinaciji, ekonomsko-političkom okruženju kao i stavovima lokalnih dionika. Stoga je za implementaciju ovakve razvojne opcije od izuzetne važnosti te koordinacija, suradnja i aktivna uključenost svih dionika destinacije, ali i praćenje indikatora koji reflektiraju okolišno, ekonomsko, socio-kulturno okruženje.

² Institut za turizam (2018). *Studija prihvatnih kapaciteta turizma na području Splitsko-dalmatinske županije*.

³ Carić, H., Klarić, Z. (2011). Istraživanja prihvatnog kapaciteta – međunarodna i hrvatska iskustva u Čorak, S. (ur.) *Izazovi upravljanja turizmom*, Institut za turizam Zagreb.

1.1. Obilježja grada Crikvenice⁴

Demografija

- Sukladno posljednjem popisu iz 2011. g. na području grada Crikvenice živi 11.122 stanovnika pri čemu je došlo do blagog pada od -2% u odnosu na 2001.g.
- Posljednjih godina podaci ukazuju kako u gradu Crikvenici dvostruko više ljudi umire nego što se rađa. Smanjuje se udio najmlađih dobnih skupina (od 0-14 i 15 do 24 godina), uz izrazito povećanje udjela stanovništva starijeg od 55 godina, 61,71% stanovništva Crikvenice ima završenu srednju školu dok je 18,39% visokoobrazovano.

Naseljenost

- Gustoća naseljenosti iznosi visokih 383 stanovnika/km² (daleko iznad prosjeka PGŽ-a od 76 stanovnika /km²).
- Prosječna veličina kućanstva na području grada Crikvenice je manja od one u Hrvatskoj, a posebno je indikativan pokazatelj rasta broja kućanstava u razdoblju 2011. – 2017.g. od čak 43,3% uz istovremeno smanjenje prosječne veličine kućanstava.
- Stanovi za stalno stanovanje u ukupnom broju izgrađenih stambenih jedinica čine više od pola izgrađenih kapaciteta. Analiza broja stanovnika po jednom izgrađenom stanu, ukazuje na to da na području grada Crikvenice ima veliki broj nenaseljenih stanova, odnosno veliki broj stanova koji služe isključivo za turističke svrhe.
- Broj kuća za odmor i vikend stanova u među-popisnim razdobljima 1991.-2001. raste za čak 99%, a u razdoblju 2001.-2011. za 75%, a samo od 2007. – 2011. visokih 57%. Taj se trend nastavlja do 2019.g., što govori o ekspanzivnom razdoblju nekontroliranog razvoja s posljedicama na ukupnu održivost destinacije.

⁴ Izvori: Institut za turizam (2018). *Strategija razvoja turizma Crikveničko-Vinodolske rivijere 2019 – 2029.*; Grad Crikvenica (2016). *Izvešće o stanju u prostoru za razdoblje od 2010. do 2014.*; Ekonomski fakultet u Rijeci (2014). *Strategija gospodarskog razvitka grada Crikvenice 2012.-2022.*; Institut za turizam (2007). *Studija turističkog prihvatnog kapaciteta destinacije Crikvenica*; Intervjui s ključnim dionicima za razvoj turizma Crikvenice (2019)

Promet

- Crikvenica je vrlo dobro prometno povezana, ta će se povezanost dodatno unaprijediti izgradnjom produžetka autoceste A7 (Rupa-Rijeka-Križišće) do čvora Žuta lokva i povezivanjem s A1 (Zagreb-Dubrovnik).
- Crikvenica je povezana sa zračnom luka Rijeka redovnim javnim prijevozom.
- Promet u mirovanju u ljetnim mjesecima predstavlja problem.

Vodoopskrba

- Voda je izvrsne kvalitete i vodni se resursi procjenjuju dostatnima u planskom razdoblju do 2029. g.

Elektroopskrba

- Procjenjuje se da je elektroenergetska mreža spremna na sve izazove daljnjeg razvoja turizma jer se cjelokupni sustav prati te se mreža razvija prema potrebama potrošača.
- Sustav nedovoljno uključuje obnovljive resurse.

Telekomunikacije i mrežna povezanost

- Postojeća mreža zadovoljava trenutne potrebe.
- Na području grada postoje besplatne WiFi točke.

Otpad	Organizirano je zbrinjavanje komunalnog otpada za sva domaćinstva, a posebna se pažnja posvećuje na unapređenje vezanom uz povećanje udjela odvojeno prikupljenog reciklabilnog otpada, ali i uz smanjenje ukupne količine otpada.
Odvodnja	Područje grada Crikvenice ima ukupnu pokrivenost sustavom javne odvodnje od 70% (naselje Selce je pokriveno cca 93%, naselja Crikvenica i Dramalj cca 78% i naselje Jadranovo cca 35%). Biološki uređaj za pročišćavanje postoji samo u naselju Jadranovo, dok se na sustavima Crikvenica i Selce otpadne vode obrađuju mehaničkim putem. Planira se izgradnja preostalog dijela sustava (planirana pokrivenost sustavom je više od 95 % za kompletno područje), kao i izrada centralnog uređaja za pročišćavanje otpadnih voda. Planiran kapacitet uređaja za pročišćavanje otpadnih voda iznosi 31500 ES (ekvivalent stanovnika).

Gospodarstvo

•Crikvenica spada u iznadprosječno visoko razvijene gradove RH. Najveći udio prihoda ostvaruje se u djelatnosti pružanja usluga smještaja, hrane i pića (37%), slijede administrativne i pomoćne djelatnosti (10%), građevinarstvo (9%), trgovina (8%) te djelatnosti vodnog gospodarstva i gospodarenjem otpadom (8%). Na području grada Crikvenice bilježi se porast poduzetničke aktivnosti (u 2017.g. povećana je za 18% uz rast zaposlenosti za 9%). Pored navedenog, prethodni podaci ne uključuju tvrtke sa sjedištima registriranim izvan područja grada Crikvenice, kao ni obrte i kućanstva. U 2018. g. na području grada registrirana su 453 obrta, a domaćinstva pružaju usluge smještaja u 2.562 objekta, odnosno u 5.149 smještajnih jedinica. U nastojanju diversifikacije gospodarske strukture, u okviru Programa mjera poticanja razvoja poduzetništva, uspostavljen su mjere za poticanje ribarstva, poljoprivrede i poduzetništva.

Kvaliteta vode, zraka i mora	<p>Kvaliteta pitke vode, kao i zraka na području grada Crikvenice kontinuirano se ocjenjuje izvrsnom.</p> <p>Kvaliteta mora za kupanje se također ocjenjuje izvrsnom i dobrom. U 2019. godini godišnju najnižu ocjenu druge kvalitete dobila je Glavna plaža istok kod Male luč, dok ocjenu četvrtke kvalitete mora za razdoblje 2016.-2019. ima plaža Thalasotherapie. Sve ostale plaže imaju zavidnu konačnu ocjenu prve kvalitete mora. Posebna se pažnja treba posvetiti točkama gdje se povremeno ipak javljaju negativna odstupanja u kontekstu kvalitete mora.</p>
Prostor	<p>Obalni prostor je u određenoj mjeri degradirano što je rezultat nepoštivanja propisanih urbanističkih planova i planova uređenja prostora (primjerice preizgrađenost parcela, katnost i sl.), ali zapuštenosti određenih objekata i lokacija.</p> <p>Područje grada Crikvenice raspolaže s 136.966 m² kupališnog prostora na obalnoj liniji od 13,8 km. 7% tog prostora ima drugu namjenu (komunalna luka ili vez i sl.). Plažni prostor tijekom ljetne sezone karakterizira izrazito visoka opterećenost, naime na uskom plažnom prostoru, posebice u naseljima, raspoloživ prostor po kupaču iznosi tek 3,1 m², što je znatno ispod minimalnog standarda za javne plaže od 5m².</p>

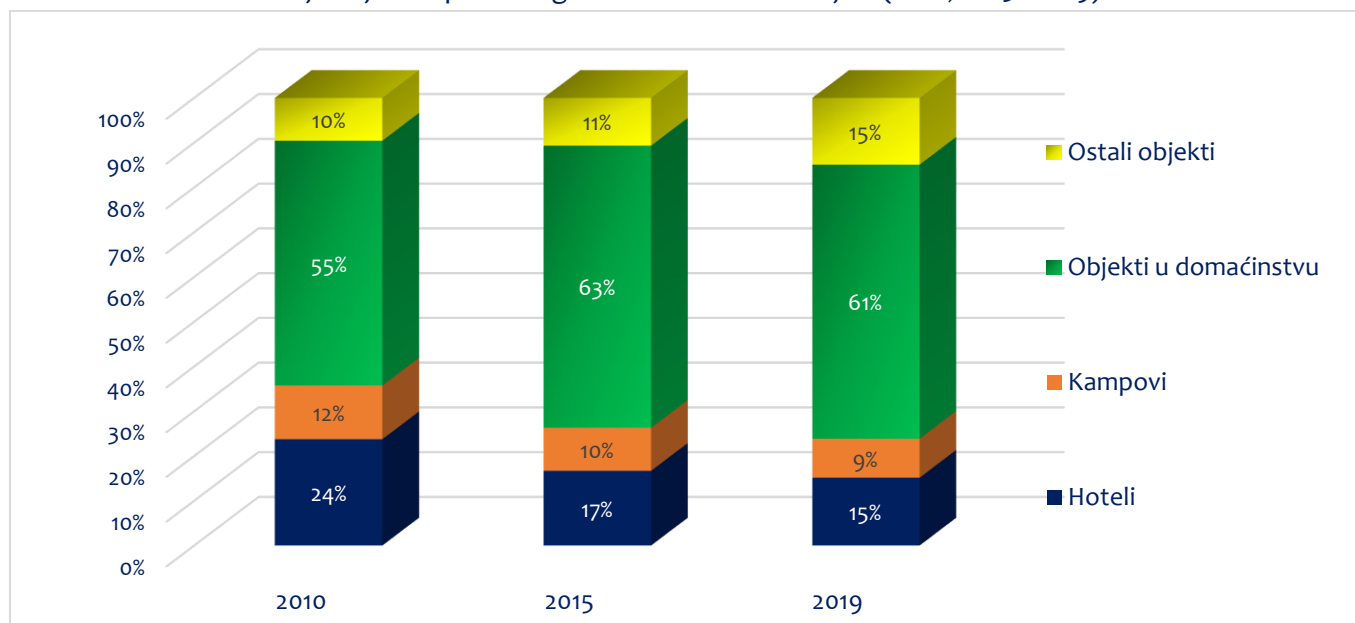
1.2. Obilježja turizma grada Crikvenice

Grad Crikvenica je destinacija s turističkom tradicijom od preko 120 godina. Obiluje iznimnim prirodnim i kulturnim bogatstvima koja prepoznaju turisti iz cijelog svijeta. U svojim se strateškim dokumentima ova destinacija orijentirala na održivi razvoj turizma koji zahtjeva kontinuirano praćenje implementacije strateških planova, monitoring različitih pokazatelja razvoja turizma na području grada i utvrđivanje eventualnih odstupanja koja zahtijevaju adekvatne, pravovremene i ciljane aktivnosti.

S obzirom na činjenicu da je za grad Crikvenicu 2007.g. izrađena *Studija turističkog prihvatnog kapaciteta destinacije Crikvenica*, u analizi podataka koja slijedi, gdje god je to bilo moguće, u usporedbu je uključena i 2007.g. sve kako bi se utvrdile promjene koje su se dogodile u tom razdoblju.

U dosadašnjim strateškim dokumentima kao jedna od slabosti turizma Crikvenice ističe se struktura smještajnih kapaciteta u kojoj dominiraju objekti u domaćinstvima. Iz grafikona je vidljivo kako je u promatranom razdoblju u 2019. g. udio ležajeva u hotelima najniži i iznosi 15%.

Grafikon 1. Struktura smještajnih kapaciteta grada Crikvenice – ležajevi (2010, 2015 i 2019)

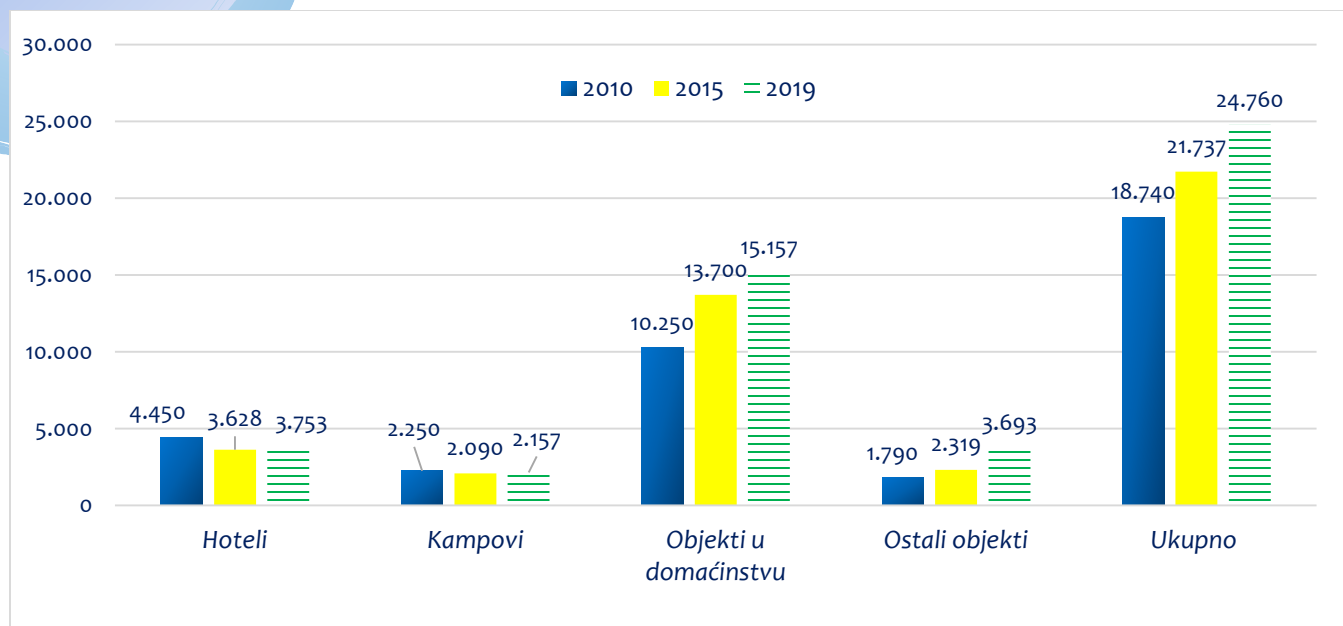

Izvor: Turistička zajednica Grada Crikvenice

Analizirajući kretanje udjela ležajeva u domaćinstvima vidljivo je kako se u 2019. godini udio povećao za čak 6 postotna poena u odnosu na 2010., ali i smanjio za 2 postotna poena u odnosu na 2015. g. S obzirom na planske dokumente, ali i tradiciju ove destinacije, smještaj u domaćinstvima ostati će i u narednim godinama jedan od dominantnih oblika smještajnih kapaciteta. Navedeno upućuje na potrebu unapređenja njegove kvalitete. Podaci iz 2019. godine ukazuju kako Crikvenica svojom strukturom uvelike ne odstupa od strukture smještajnih kapaciteta na razini Kvarnera kada je riječ o objektima u domaćinstvu (na razini Kvarnera objekti u domaćinstvima sudjeluju s 60%). Nadalje, Crikvenica ima povoljniji položaj kada je riječ o udjelu hotela u

ukupnim smještajnim kapacitetima (15%) u odnosu na prosjek županije (13%), ali nepovoljniji udio kampova (u Crikvenici kampovi čine 9% kapaciteta, dok na razini Kvarnera kampovi predstavljaju 23% ukupnih smještajnih kapaciteta županije).⁵

Grafikon 2. Kretanje broja ležajeva po vrstama smještaja (2010, 2015 i 2019)

Izvor: Turistička zajednica Grada Crikvenice

Promatrajući kretanje ukupnog broja ležajeva u promatranom razdoblju u 2019. g. evidentirano je 32% više ležajeva u odnosu na 2010. g. Vidljivo je kako u tom razdoblju kontinuirano raste broj ležajeva u objektima u domaćinstvu gdje je u 2019.g. registrirano gotovo 48% više ležajeva nego u 2010.g.

Promatrajući razdoblje od 2010 - 2015. g. vidljivo je smanjenje kapaciteta u hotelima (-18%) i kampovima (-0,7%) najviše kao rezultat tada još uvijek nedefiniranog stanja u HTP Jadran d.d. Ipak, u 2019.g. u odnosu na 2015.g. ostvaruje se povećanja broja ležajeva u hotelima (3%) i kampovima (3%).

Pored navedenog, sukladno podacima eVisitora, u 2019. g. Crikvenica je raspolagala i s 14.745 ležajeva u nekomercijalnom smještaju u kojima je 2019.g. registrirano 14.021 dolazaka i 387.854 noćenja.

⁵ Turistička zajednica Kvarnera (2019). Program rada s financijskim planom TZ Kvarnera za 2020. godinu. <http://www.kvarner.hr/docs/kvarner2011HR/documents/2149/2.1/Original.pdf>

Tablica 1. Broj stanova / kuća za odmor 1991.- 2019. za grad Crikvenicu

Godina	Broj stanova/ kuća za odmor	Verižni indeks u odnosu na prethodnu promatranu godinu
1991.	2.068	-
2001.	4.121	199
2007.	4.586	111
2011.	7.203	157
2019.	6.100	85

Izvori: DZS, Popisi stanovništva 1991., 2001. i 2011., Institut za turizam (2007). *Studija turističkog prihvatnog kapaciteta destinacije Crikvenica* (podaci za 2007), Porezna uprava Crikvenica (podaci za 2019).

Sukladno podacima iz prethodne tablice vidljiv je rast broja kuća za odmor u među-popisnim razdobljima (1991.-2001. rast za čak 99%, a u razdoblju 2001.-2011. od 75%) što govori o ekspanzivnom razdoblju nekontroliranog razvoja s posljedicama na ukupnu održivost destinacije. U osnovi je riječ o scenariju intenzivnog turističkog razvitka, jer podrazumijeva razmjerno velike zahvate u prostoru koji direktno utječu na parametre održivosti destinacije. Recentniji podaci ipak ukazuju na pad registriranih broja kuća za odmor 2019.g. u odnosi na 2011.g. za 15%. Mogući razlog padu broja stanova/kuća za odmor može se tražiti u činjenici da je dio ljudi prijavilo prebivalište u Crikvenici, čime se oni ubrajaju u stalno stanovništvo grada.

Tablica 2. Nautički i komunalni vezovi na području grada Crikvenice (2020)

VRSTA VEZA	CRIKVENICA					DRAMALJ	JADRANOVO	SELCE	UKUPNO
	Broj vezova kojima upravlja ŽLU Crikvenica								
NAUTIČKI	Broj vezova 2020. g.	30	10	92	53			185	
	Broj vezova koji nedostaju da se zadovolje sadašnje potrebe	200	100	100	100			500	
	Planirani broj novih vezova	120 ⁶	100 ⁷	-	-			220	
KOMUNALNI	Broj stalnih komunalnih vezova (ugovoreni)	536	73	251	333			1.193	
	Broj komunalnih vezova na listi čekanja	-	-	-	-			353	
NELEGALNI	Procjena	150	150	300	200			800	

Izvor: Županijska lučka uprava Crikvenica

Županijska lučka uprava Crikvenica upravlja s 10 luka otvorenim za javni promet na području grada Crikvenice. Nautičke vezove, koji su navedeni u prethodnoj tablici, u većini koriste strana plovila u ljetnim mjesecima. Pored 185 nautičkih vezova, Županijska lučka uprava Crikvenica raspolaže i s 1.193 komunalna veza. Osim što je već duže vrijeme evidentan nedostatak nautičkih vezova na području grada, problem se javlja i u nelegalnim (divljim) vezovima na područjima izvan granica lučkog područja koja se, sukladno Prostornom planu, koriste kao plažni prostori i slično i nad kojima se ne vrši nikakva kontrola. Javlja se i problem manjka interesa investitora, naime odredbom članka 139. Prostornog plana uređenja grada Crikvenice ne dozvoljava se gradnja popratnih sadržaja u lukama, odnosno gradnja građevina koje su u neposrednoj vezi s osnovnom namjenom

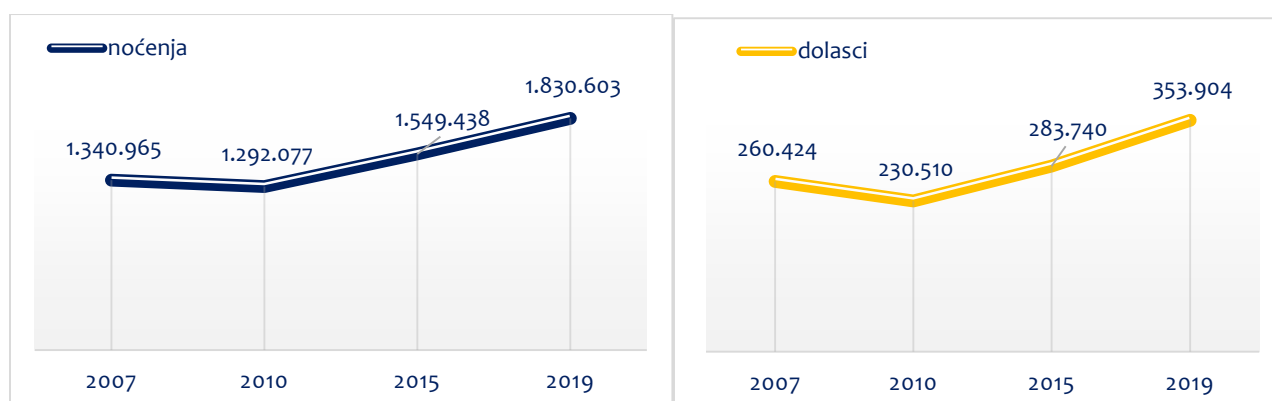
⁶ Dogradnja luke otvorene za javni promet Črni mul u Crikvenici za koju je izrađen glavni projekt.

⁷ Dogradnja luke otvorene za javni promet Omorika u Dramlju za koju je izrađeno idejno rješenje, kao i dogradnja luke otvorene za javni promet Pazdehova u Dramlju za koju je ugovoren glavni projekt.

luke (ugostiteljskih objekata i sl.). Budući da ne postoje dostatna javna financijska sredstva, a privatni gospodarski subjekti bez popratnih sadržaja ne vide financijsku isplativost ulaganja u takve projekte, navedeno predstavlja ograničavajući faktor u upravljanju lučkim područjem, a samim time i ograničavajući faktor za razvoj nautičkog turizma.⁸

Županijska lučka uprava Crikvenica raspolaže i s 1.193 komunalna veza. Na evidentiranoj listi čekanja za komunalnim vezom su 353 vlasnika brodica. Prema iznijetim podacima u tablici proizlazi da nedostaju i komunalni i nautički vezovi da bi se zadovoljile samo sadašnje potrebe. Ukoliko se uključe i buduće potrebe koje će rasti s porastom broja turista, ali i osoba s prebivalištem u gradu Crikvenici s pravom na komunalni vez, ovaj problem postaje ozbiljan razvojni izazov za grad Crikvenicu.

Grafikon 3. Turistički promet na području grada Crikvenice (komercijalni smještaj, 2007, 2010, 2015, 2019)

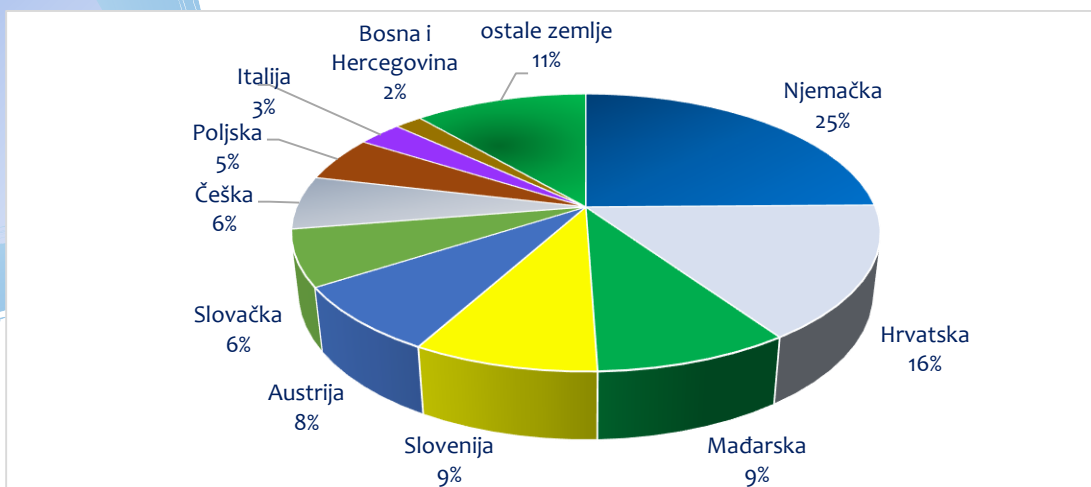

Izvor: Turistička zajednica Grada Crikvenice

U promatranom razdoblju turistički promet, kako broj dolazaka tako i broj ostvarenih noćenja, na području grada Crikvenice raste, iznimka je 2010.g. u kojoj je zabilježen blagi pad u odnosu na baznu 2007. godinu. U svim promatranim godinama značajniji udio u dolascima i noćenjima čine strani gosti. Tako je udio stranih turista u ukupnim noćenjima 2019. g. iznosio visokih 84.4%, dok su iste godine domaći turisti ostvarili 15.6% noćenja na području grada. Najveći udio noćenja ostvaruju turisti iz Njemačke (25%), dok od ostalih emitivnih tržišta slijede turisti iz Mađarske (9%), Slovenije (9%) i Austrije (8%). Ovakva je struktura noćenja po emitivnim tržištima prisutna godinama.

⁸ Županijska lučka uprava Crikvenica

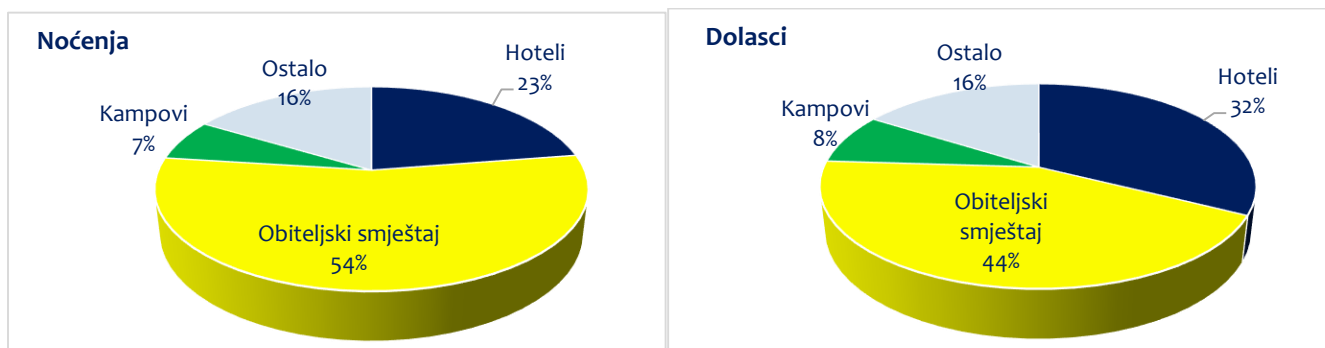
Grafikon 4. Ostvarena noćenja po zemljama (komercijalni smještaj, 2019)

Izvor: Turistička zajednica Grada Crikvenice

Uzme li se u obzir kako najvišu prosječnu dnevnu potrošnju ostvaruju turisti iz SAD-a (158€), Velike Britanije (139€) i Španjolske (126€), dok su turisti iz Njemačke, koji čine najveći udio gostiju na području grada Crikvenice, tek na 11 mjestu po dnevnoj potrošnji (75€)⁹, može se zaključiti kako bi (u cilju ostvarivanja većih ekonomskih rezultata) bilo značajno orijentirati se prema tržištima više platežne moći.

Grafikon 5. Ostvarena noćenja i dolasci po vrstama smještaja (%), (komercijalni smještaj, 2019)

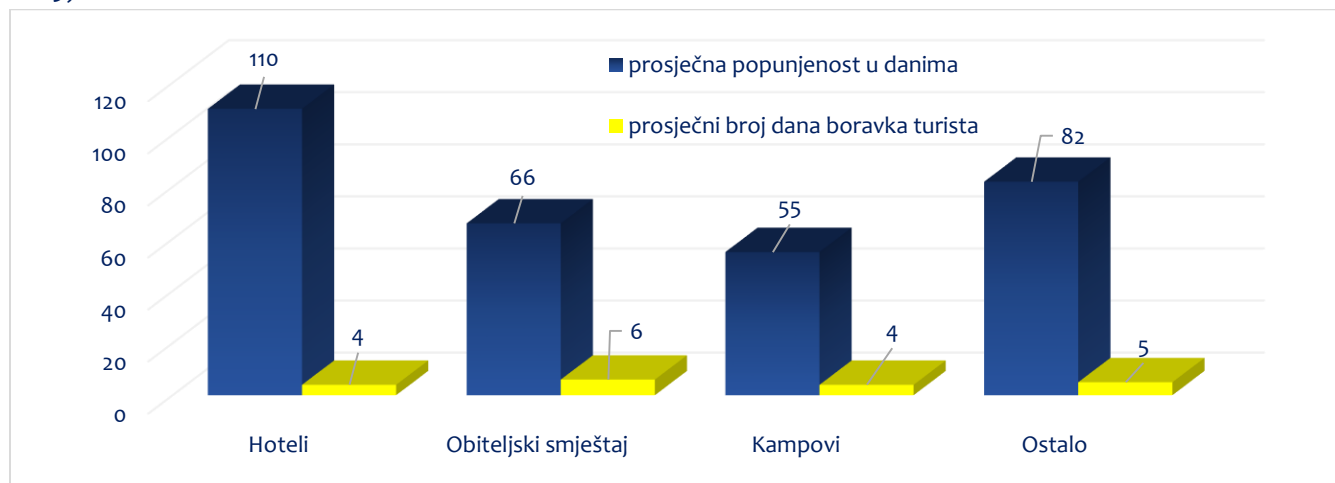
Izvor: Turistička zajednica Grada Crikvenice

Nadalje, sukladno Tomas Ljeto istraživanju, u 2017.g. najvišu prosječnu dnevnu potrošnju po osobi (u obalnim županijama RH) ostvaruju gosti koji odsjedaju u hotelima (122€), privatnom smještaju (74€) i kampovima tek 58€. Vidljivo je da se na području grada Crikvenice najviše noćenja ostvaruje u obiteljskom smještaju (54%) dok se u hotelima ostvaruje 23% noćenja, što je posljedica značajnog udjela obiteljskog smještaja u ukupnim smještajnim kapacitetima grada. Situacija s ostvarenim dolascima je slična, gdje je najveći udio registriran u obiteljskom (44%) te potom u hotelskom smještaju (32%). Stoga, kako bi se ostvarili veći ekonomski učinci turizma, i ovi podaci ukazuju na potrebu unapređenja strukture smještajnih kapaciteta, posebice u kontekstu povećanja udjela hotela, s obzirom da hotelski gosti u pravilu ostvaruju bitno višu turističku potrošnju. Pored

⁹ Institut za turizam (2018). Tomas Ljeto 2017. Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj u 2017. godini

navedenog, prosječna popunjenost je najviša u hotelskom smještaju (110 dana), no, bila bi i veća da je veći dio hotela otvoren u tijekom cijele godine (u 2019.g. od 21 hotela, samo je hotel Marina u Selcu bio otvoren cijele godine). Pored navedenog značajno je napomenuti da je u 2019. g. prosječna popunjenost hotela na razini Republike Hrvatske iznosila 151 dan, a u kampovima 69 dana, što je značajno više nego na području grada Crikvenice, dok je prosječna popunjenost u drugim oblicima smještaja Crikvenice na razini RH.¹⁰ Što ukazuje da postoji prostor za unapređenje u kontekstu iskorištenosti smještajnih kapaciteta na području grada i prvenstveno kroz unapređenje kvalitete sadržaja i njihove adekvatne vremenske distribucije. Turisti na području grada Crikvenice u prosjeku najduže borave u obiteljskom smještaju (6 dana).

Grafikon 6. Prosječan broj dana boravka i prosječna popunjenost po vrstama smještaja (komercijalni smještaj, 2019)

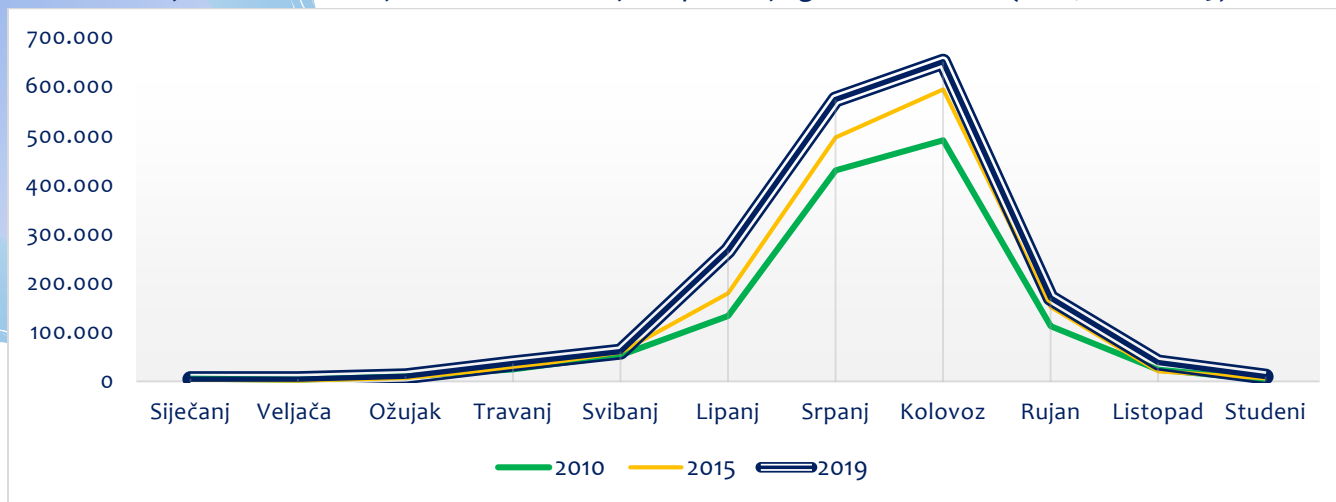

Izvor: Turistička zajednica Grada Crikvenice

Uspoređujući navedene podatke s prosječnom dnevnom potrošnjom turista evidentno je kako struktura smještajnih kapaciteta te postojeća struktura emitivnih tržišta ukazuju na niže direktne ekonomske učinke turizma na području grada. Naime unapređenjem kvalitete obiteljskog smještaja, povećanje udjela hotelskog smještaja kao i inoviranje i unapređenje kvalitete svih sadržaja u destinaciji svakako će rezultirati povećanjem turističke potrošnje i time ekonomskih učinaka turizma.

¹⁰ Izračun autora prema podacima DZS (2020). Dolasci i noćenja turista u 2019.

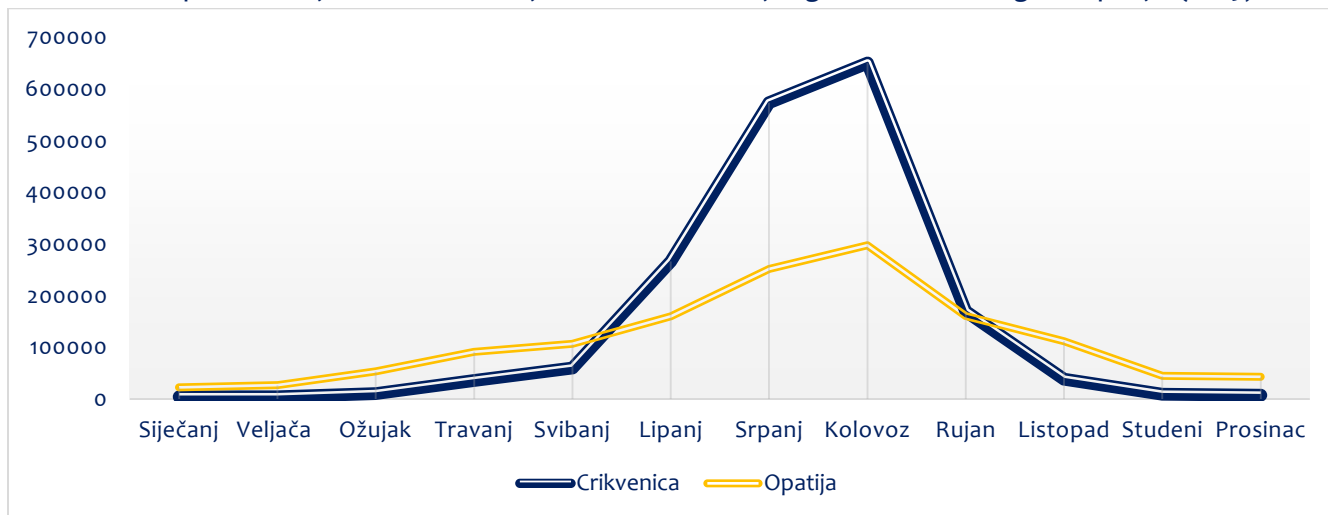
Grafikon 7. Mjesečna distribucija turističkih noćenja na području grada Crikvenice (2010, 2015 i 2019)

Izvor: Turistička zajednica Grada Crikvenice

Prethodni grafikon ukazuje na nepromijenjenu situaciju kada je u pitanju mjesečna distribucija noćenja na području grada Crikvenice u razdoblju od 2010. do 2019. godine. Naime, u sve tri promatrane godine vidljiva je izrazita sezonalnost gdje je u srpnju i kolovozu 2019. g. registrirano čak 67% ukupnih noćenja, dok je u 2010. i 2015. g. taj udio bio nešto viši, oko 70%.

Grafikon 8. Usporedba mjesečne distribucije turističkih noćenja - grad Crikvenica i grad Opatija (2019)

Izvor: DZS (2019/2020). Turizam u 2019: priopćenja br. 4.4. 1/1 – 1/12 (podaci za grad Opatiju) i Turistička zajednica Grada Crikvenice (podaci za grad Crikvenicu).

U prethodnom grafikonu uspoređena je mjesečna distribucija broja ostvarenih noćenja u 2019. g. na području grada Opatije i grada Crikvenice. Opatija je destinacija koja ima slična obilježja kao i Crikvenica, no Opatija intenzivno razvija cjelogodišnji turizam. Ipak, Crikvenica u usporedbi s Opatijom prednjači u ukupnom broju noćenja jer je u 2019.g.ostvarila 1.824.422 noćenja, dok je iste godine u Opatiji ostvareno 1.371.560 noćenja. No,

uslijed drugačije strukture smještajnih kapaciteta (u kojoj prednjači hotelski smještaj) te aktivnijeg razvoja proizvoda zdravstvenog, gastro i poslovnog turizma, u Opatiji je krivulja sezonalnosti blaža u usporedbi s Crikvenicom.

Tablica 3. Indikatori turističke sezonalnosti grada Crikvenice

Indikator	2010.	2015.	2019
Odnos turističkih noćenja i smještajnih kapaciteta	68,9	71,3	73,9
Stopa sezonskog karaktera turističkog prometa (za dva mjeseca; VII i VIII)	71%	70%	67%
Stopa sezonskog karaktera turističkog prometa (za četiri mjeseca; VI, VII, VIII, IX)	90%	92%	91%
Iskorištenost kapaciteta (broj noćenja po krevetu / 365)	18,8%	19,5%	20,2%

Izvor: Izračun autora prema podacima Turističke zajednice Grada Crikvenice

Još višu sezonalnost pokazuje indikator koji uključuje četiri ljetna mjeseca i koji ukazuje kako je na području grada Crikvenice od lipnja do kraja rujna 2019. ostvareno čak 91% ukupnih noćenja. Posljedica ovakve sezonalnosti je i izrazito niska Iskorištenost kapaciteta po krevetu na godišnjoj razini, svega 20,2% u 2019. godini. Radi se o vrlo niskoj iskorištenosti bez obzira na činjenicu da je u 2019. g. ona bila viša (20,2%) u odnosu na promatranu 2010. (18,8%) i 2015. godinu (19,5%) kao i na poboljšanje odnosa ostvarenih noćenja i smještajnih kapaciteta u 2019. u odnosu na promatrane 2010. i 2015. godinu. Evidentno je da sezonalnost nije ublažena i kako su potrebni novi napori i pristupi rješavanju ovog problema. Navedeno je prepoznato i u *Strategiji razvoja turizma Crikveničko-vinodolske rivijere 2019 -2029.* koja je glavni cilj razvoja turizma ovog područja definirala kako slijedi:

Izgradnja konkurentne, održive, cjelogodišnje i međunarodno prepoznate dinamične rivijere rekreacije i zdravlja s bogatom ponudom sadržajnih turističkih iskustava.

Strategijom su definirana i tri strateška cilja:

1. Unapređenje kvalitete (kroz podizanje kvalitete turističke ponude, rast udjela hotelskih i smanjene udjela obiteljskog i kamp smještajnih kapaciteta te povećanje turističke potrošnje)
2. Produljenje sezone (kroz podizanje kvalitete i promjenu strukture smještajnih kapaciteta, očekuje se povećanje noćenja te povećanje bruto iskorištenosti smještajnih kapaciteta)
3. Podizanje tržišne prepoznatljivosti (unapređenje komunikacije vrijednosti cijele Rivijere na ciljnim tržištima).

U cilju kompatibilnosti s razvojnim strateškim dokumentima, svi navedeni strateški ciljevi uzeti su u obzir pri izradi ove Studije.

2. KLJUČNI INDIKATORI ODRŽIVOG RAZVOJA TURIZMA GRADA CRIKVENICE – POLAZIŠNE ANALIZE

Procjena održivog prihvatnog kapaciteta grada Crikvenice temeljena je na rezultatima istraživanja lokalne situacije, posebice stavova lokalnog stanovništva i ostalih ključnih dionika za razvoj turizma, kao i na analizi podataka prikupljenih iz sekundarnih izvora.

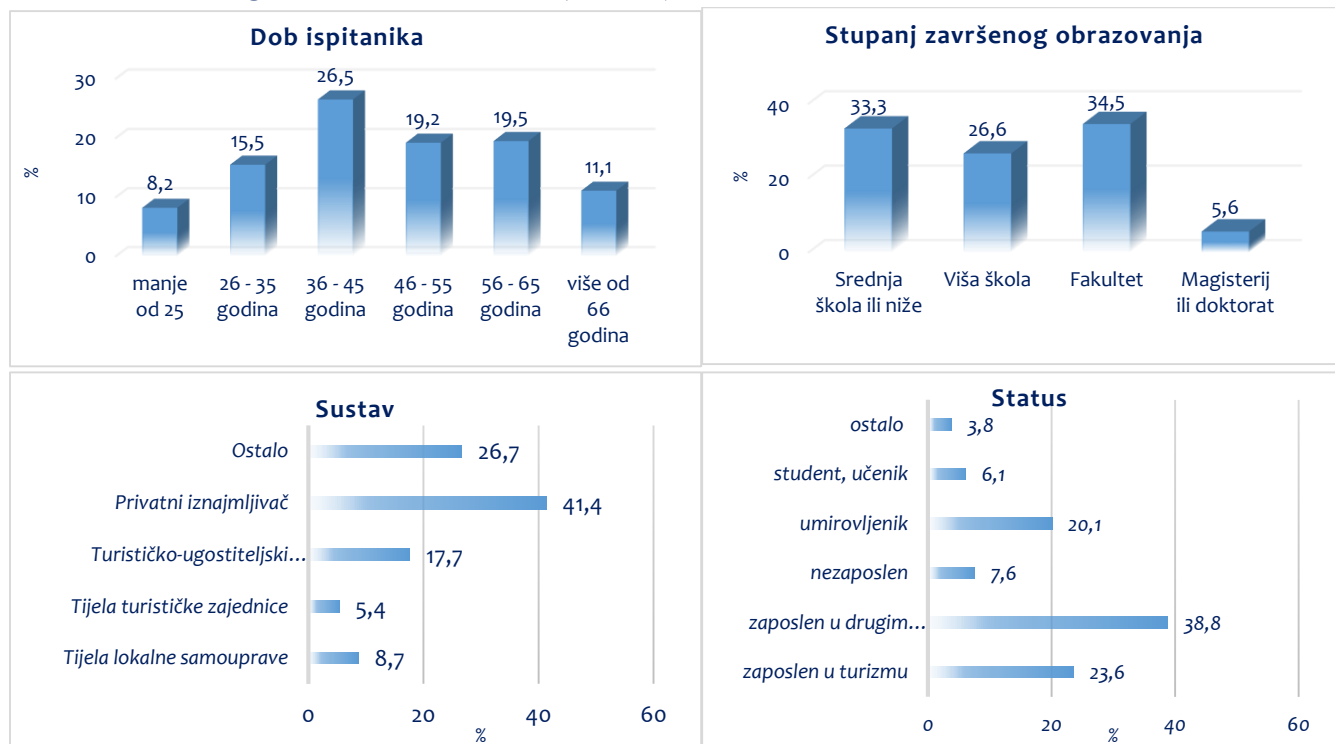
2.1. Rezultati istraživanja lokalne situacije – polazište za kreiranje indikatora

U cilju utvrđivanja stajališta onih koji žive i rade na području grada Crikvenice o turizmu i njegovom daljnjem razvoju, provedeno je anketno istraživanje stavova lokalnog stanovništva te niz dubinskih intervjua s ključnim dionicima razvoja turizma.

Stavovi lokalnog stanovništva

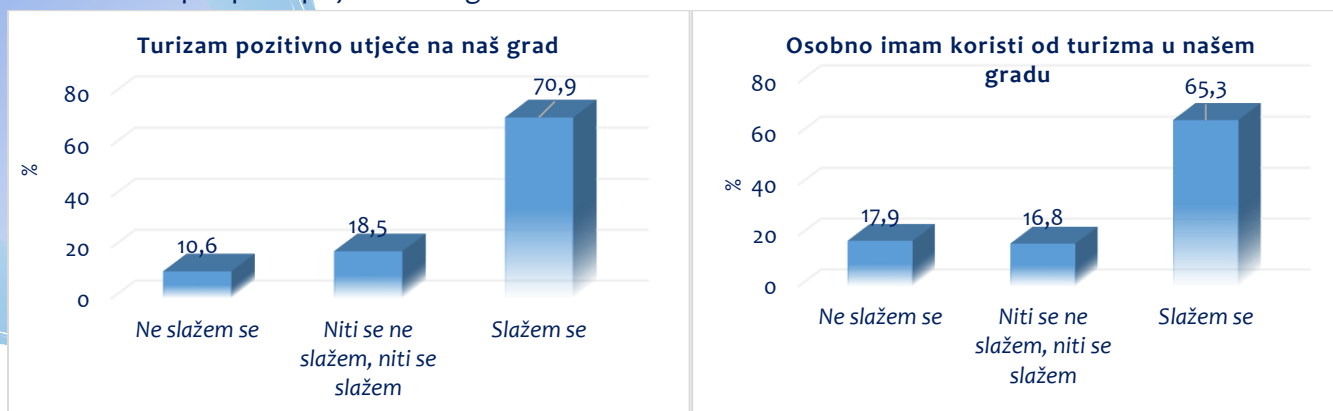
Terensko i online istraživanje stavova lokalnog stanovništva provedeno je tijekom veljače 2020. godine. Anketiranju je pristupilo 755 ispitanika dok je 344 njih u potpunosti ispunilo anketu te su u nastavku analizirani samo njihovi stavovi. 54% ispitanik je s područja Crikvenice, 17% iz Selca, 15% iz Dramlja dok je 13% ispitanika s područja Jadranova.

Grafikon 9. Demografski profil ispitanika (N= 344)

Izvor: Anketiranje lokalnog stanovništva

Grafikon 10. Opća percepcija turizma grada Crikvenice i osobna korist od turizma

Izvor: Anketiranje lokalnog stanovništva

Većina se ispitanika (70,9%) složila s tvrdnjom kako turizam pozitivno utječe na grad Crikvenicu, dok čak 65,3% ispitanika osobno ima koristi od turizma u gradu.

Grafikon 11. Percepcija ekonomskih učinaka turizma – stavovi ispitanika

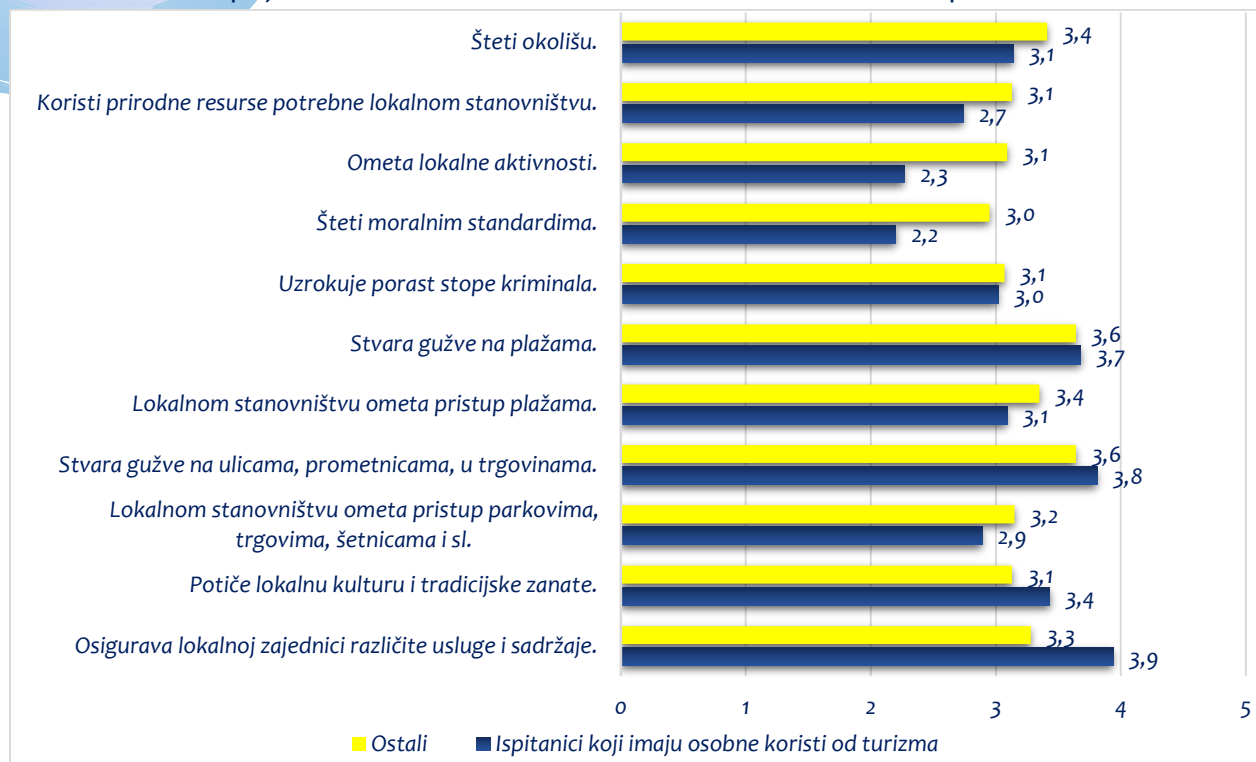
Napomena: 1- u potpunosti se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem

Izvor: Anketiranje lokalnog stanovništva

U kontekstu pozitivnih ekonomskih učinaka turizma ispitanici se u najvećoj mjeri slažu kako poslovni subjekti i lokalno stanovništvo imaju ekonomske koristi od turizma te kako turizam potiče poduzetničke aktivnosti

direktno vezane uz turizam. S druge strane, ispitanici prepoznaju i negativne ekonomske učinke turizma i slažu se kako zbog se turizam povećavaju troškovi života u gradu Crikvenici odnosno povećavaju se cijene roba, usluga i nekretnina, kao i troškovi stanovanja. Grafikon 10 prikazuje razlike u percepciji ekonomskih učinaka turizma onih ispitanika koji su se izjasnili da imaju osobne koristi od turizma i ostalih. Evidentno je kako oni koji imaju koristi od turizma značajnije percipiraju pozitivne ekonomske učinke u usporedbi s ostalim ispitanicima.

Grafikon 12. Percepcija sociokulturnih i ekoloških učinaka turizma – stavovi ispitanika

Napomena: 1- u potpunosti se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem

Izvor: Anketiranje lokalnog stanovništva

Ispitanici se uglavnom slažu s tvrdnjom da zbog turizma nastaju gužve na ulicama, prometnicama, trgovinama, no čak 36,5% ispitanika se s tim se ne slaže ili nema mišljenje o tome. Slično, većina ispitanika (58,5%) se slaže da se zbog turizma stvaraju velike gužve na Crikveničkim plažama, no ostalih 41,5% ispitanika ili nema mišljenje o tome ili se ne slažu s tom tvrdnjom.

Uspoređujući stavove ispitanika koji imaju osobnu korist od turizma u gradu Crikvenici s ostalim ispitanicima, vidljivo je kako kod obje skupine ne postoje značajnija odstupanja u stavovima vezanim uz gužve na plažama i drugim javnim površinama, te stavovima o porastu stope kriminala zbog turizma. Značajnije razlike vidljive su u percepciji negativnih učinaka turizma koje mahom više percipiraju oni koji nemaju koristi od turizma. Ipak, najznačajnija razlika vidljiva je u slaganju s tvrdnjom da turizam osigurava lokalnom stanovništvu različite usluge i sadržaje s kojom se više slažu oni koji imaju koristi od turizma nego ostali ispitanici.

Tablica 4. Opći stavovi vezani uz turizma grada Crikvenice

Opći stavovi	Svi ispitanici	Ispitanici koji imaju osobne koristi od turizma	Ostali ispitanici
Lokalna zajednica ima kontrolu nad turizmom i njegovim razvojem.	2,96	3,11	2,72
Informiran sam o aktivnostima vezanim uz razvoj turizma Crikvenice.	3,17	3,50	2,54
Uključen sam u donošenje odluka vezanih za razvoj turizma Crikvenice.	2,18	2,26	2,04
Smatram da se turizmom u Crikvenici dobro upravlja.	2,85	2,90	2,73
Generalno, moj stav prema razvoju turizma u Crikvenici je pozitivan.	3,68	3,97	3,16

Napomena: 1- u potpunosti se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem

Izvor: Anketiranje lokalnog stanovništva

Rezultati prikazani u prethodnoj tablici ukazuju kako se obje skupine ispitanika uglavnom ne slažu s tvrdnjom da se turizmom u Crikvenici dobro upravlja, pored navedenog podjednako se slažu kako nisu u dovoljnoj mjeri uključeni u donošenje odluka vezanih za razvoj turizma. Očekivano, ispitanici koji imaju osobne koristi od turizma su nešto više informirani o turističkim aktivnostima te imaju pozitivniji stav prema razvoju turizma na području grada Crikvenice.

Grafikon 13. Stavovi ispitanika o plažama i prometu grada Crikvenice

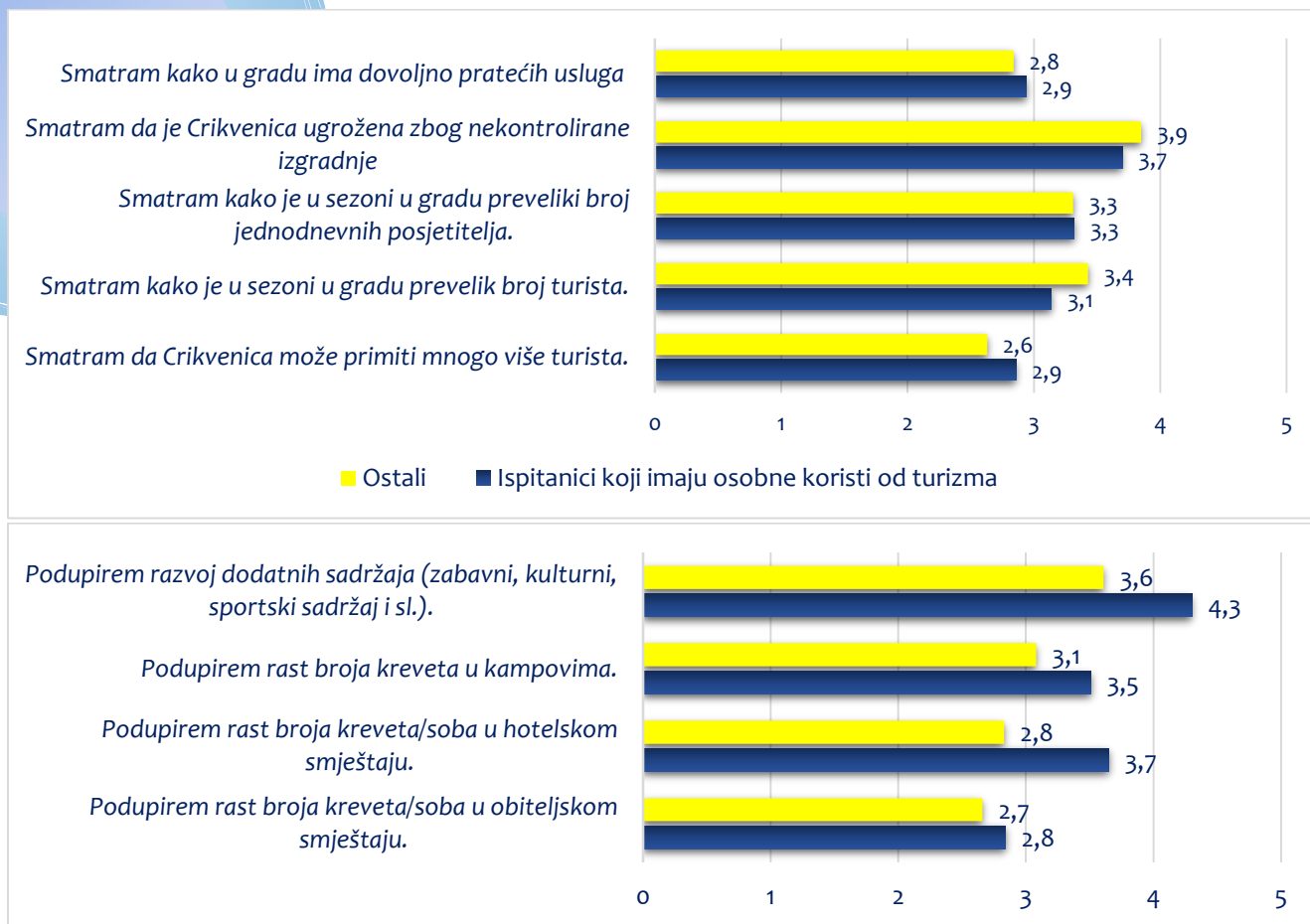

Napomena: 1- u potpunosti se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem

Izvor: Anketiranje lokalnog stanovništva

Stavovi obje skupina ispitanika o plažama i prometu na području grada prilično su ujednaženi. Ispitanici se uglavnom slažu kako u gradu nema dovoljan broj parkirališnih mjesta i kako organizacija lokalnog prometa nije na zadovoljavajućoj razini. Nešto pozitivnije gledaju na čistoću i opremljenost plaža.

Grafikon 14. Stavovi ispitanika o turizmu i potpora daljnjem razvoju

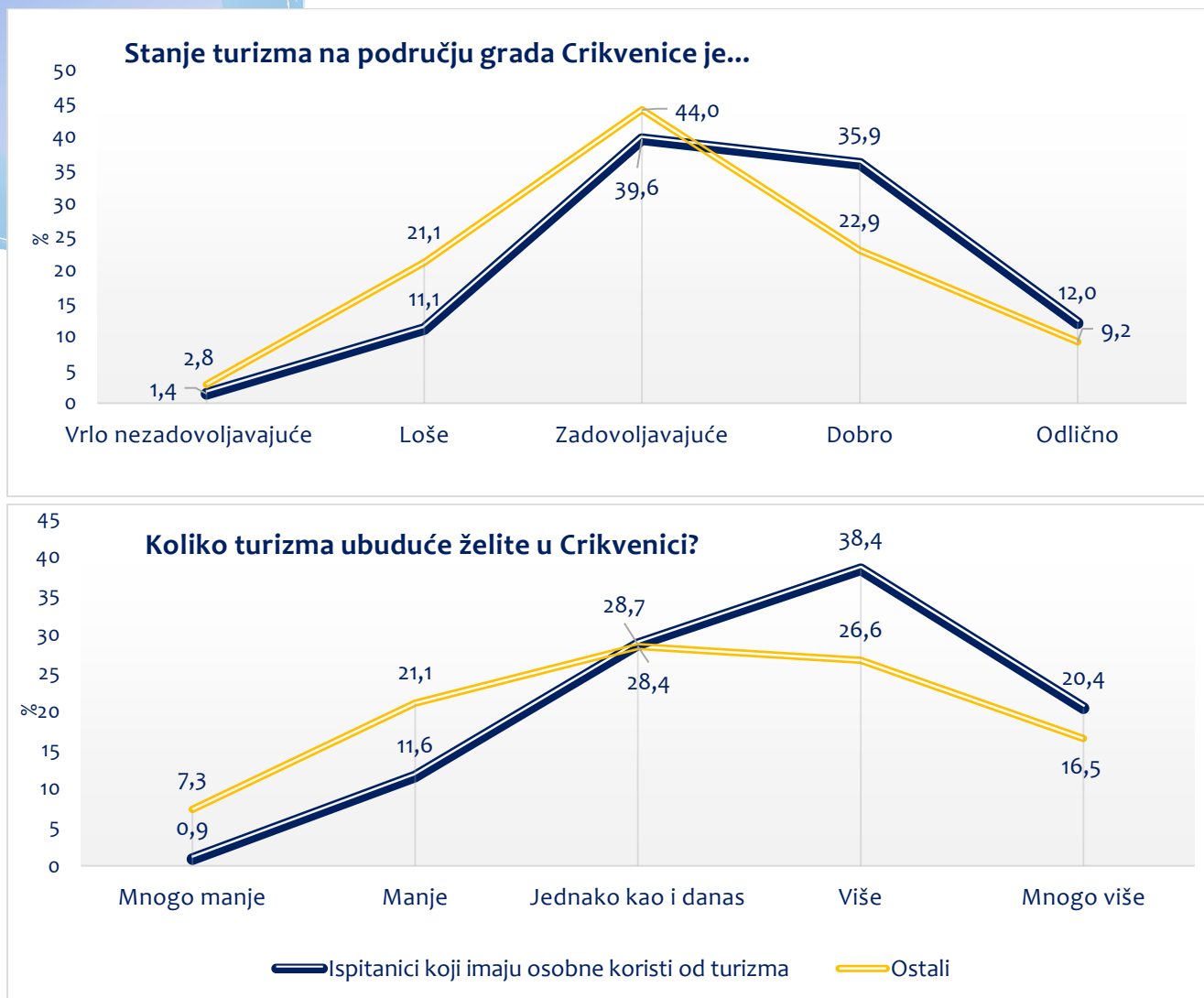
Napomena: 1- u potpunosti se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem

Izvor: Anketiranje lokalnog stanovništva

Ispitanici uglavnom smatraju kako gradu nedostaje pratećih usluga te kako je Crikvenica ugrožena zbog nekontrolirane gradnje kao i da je u sezoni preveliki broj turista. Pored navedenog, 45.2% svih ispitanika smatra da je u sezoni u gradu preveliki broj jednodnevnih posjetitelja, dok se 32.9% slaže da Crikvenica može primiti mnogo više turista.

Vidljive su veće razlike u stavovima onih koji imaju i onih koji nemaju osobnih koristi od turizma kada je riječ o potpori daljnjem razvoju. Naime, značajno veću potporu razvoju dodatnih sadržaja, rastu broja kreveta u kampovima i hotelskom smještaju iskazuju oni koji imaju koristi od turizma. Znakovito je kako obje skupine ispitanika podjednako u prosjeku ne podupiru rast broja kreveta/soba u obiteljskom smještaju.

Grafikon 15. Ocjena trenutnog stanja turizma i stavovi o budućem razvoju turizma

Izvor: Anketiranje lokalnog stanovništva

U kontekstu ocjene trenutnog stanja turizma najveći udio ispitanika koji imaju koristi od turizma (47.9%) smatra da je stanje turizma na području grada dobro ili odlično, dok 39,6% drži da je stanje zadovoljavajuće. Nešto kritičniji su oni koji nemaju osobne koristi od turizma, naime njih 23,9% smatra da je stanje prilično nezadovoljavajuće, dok 32.1% drži da je stanje turizma u gradu Crikvenici dobro ili odlično.

Kada je riječ o tome koliko turizma žele u budućnosti, čak 58.8% ispitanika koji imaju koristi i 43,1% onih koji nemaju osobne koristi želi još više turizma.

Tablica 5. Razina važnosti pojedinih mjera za upravljanje povećanjem broja turista – stavovi ispitanika

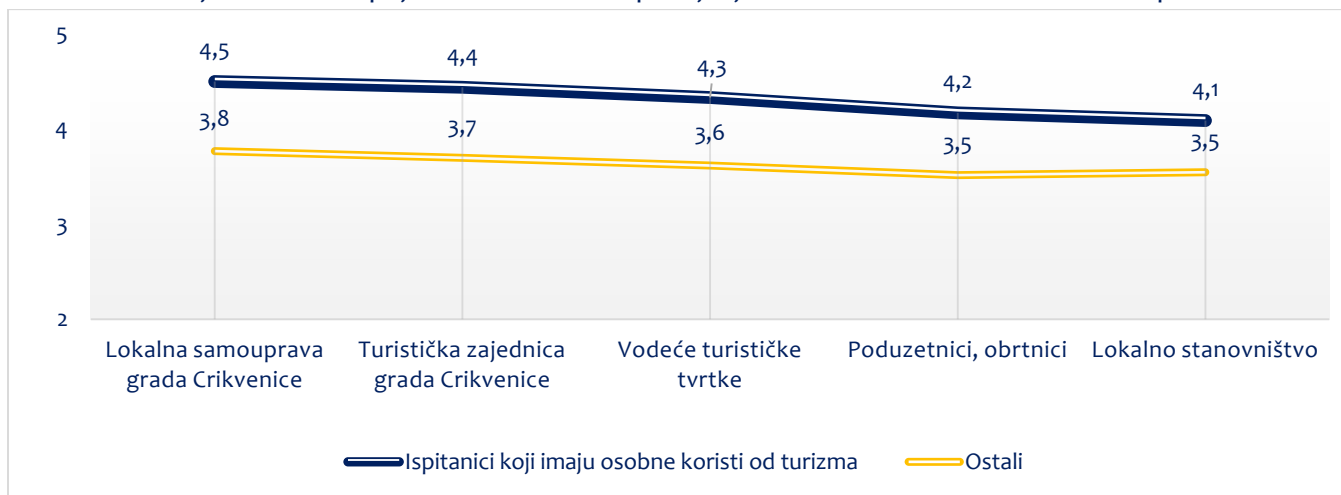
Mjera	Razina važnosti
Unaprijediti infrastrukturu.	4,30
Unaprijediti sadržaje.	4,24
Kreirati iskustva i atrakcije u korist lokalnog stanovništva i turista.	4,13
Osigurati da lokalna zajednica ima koristi od turizma.	4,27
Komuniciranje i uključivanje lokalnog stanovništva.	4,17
Komuniciranje i uključivanje turista.	3,80
Promovirati Crikvenicu drugom profilu posjetitelja/drugim tržištima.	4,10
Poticati dolazak turista tijekom cijele godine.	4,23
Postaviti sustav mjerenja i praćenja turizma.	4,02
Poticati disperziju posjetitelja unutar i van grada.	3,90
Limitirati broj smještajnih kapaciteta.	3,33
Ograničiti broj posjetitelja.	2,91
Zaustaviti promociju turizma.	2,29

Napomena: 1- u potpunosti nevažno, 5 – u potpunosti važno

Izvor: Anketiranje lokalnog stanovništva

S obzirom na činjenicu kako planski dokumenti razvoja turizma projiciraju daljnje povećanje turističkih dolazaka i noćenja, ispitanici kao najvažnije mjere upravljanja povećanjem broja turista ističu unaprjeđenje infrastrukture i sadržaja te osiguranje koristi lokalnoj zajednici. Prepoznaju važnost otvorene komunikacije i uključivanja lokalnog stanovništva u procese upravljanja, ali i važnost poticanja dolazaka turista tijekom cijele godine. Ograničavanje broja postelja na području grada kao i zaustavljanje promocije turizma ne vide kao značajne mjere upravljanja povećanjem brojem turista.

Grafikon 16. Ocjena važnosti pojedinih dionika za upravljanje turizmom Crikvenice – stavovi ispitanika

Napomena: 1- u potpunosti nevažno, 5 – u potpunosti važno

Izvor: Anketiranje lokalnog stanovništva

Obje skupine ispitanika drže da su lokalna samouprava i turistička zajednica grada najznačajniji dionici za upravljanjem turizmom. Ispitanici koji imaju osobne koristi od turizma daju svim navedenim skupinama dionika značajniju važnost u upravljanju turizmom nego što to čine ostali ispitanici.

Iz rezultata provedenog anketnog istraživanja može se zaključiti kako obje skupine ispitanika žele daljnji razvoj turizma i slažu se kako turizam donosi koristi i pozitivno utječe na grad Crikvenicu. Ipak, razvoj kojeg podupiru je onaj koji se temelji na unapređenju kvalitete i disperziji kako sadržaja tako i turističkog prometa tijekom cijele godine. Navedeno je moguće isključivo kroz značajnije i aktivnije uključivanje svih dionika u planiranje i upravljanje razvojem turizma destinacije. Obje skupine ispitanika iskazuju zabrinutost zbog nekontrolirane izgradnje apartmana, kuća za odmor i sl. te sukladno tome ne podupiru povećanje broja kreveta/soba u obiteljskom smještaju. Percipiraju i probleme koji nastaju zbog izrazite sezonalnosti turističkih dolazaka, gdje ponajviše ističu gužve na plažama, prometnicama i ostalim javnim površinama kao i povećanje troškova života. Rezultati provedenog istraživanja ukazuju na određenu razinu kritičnosti lokalnog stanovništva prema sadašnjoj situaciji u turizmu na području grada. Navedeno upravo predstavlja dobar pokazatelj jer ukazuje na visoku osviještenost lokalnog stanovništva kao i na spremnost na promjene koje uključuju aktivnije sudjelovanje u svim aktivnostima vezanim uz razvoj turizma na području grada što će doprinijeti dugoročno održivom razvoju turizma na ovom području

2.2. Sekundarni izvori za izračun indikatora ekonomske održivosti grada Crikvenice

U literaturi postoji vrlo velik broj različitih indikatora koji se preporučuju za praćenje razvoja turizma. Analiza literature ukazala je na to kako ne postoji jedinstven sustav koji je preporučljivo koristiti upravo zato što je svaka destinacija specifična sama po sebi. Izračun indikatora na konkretnim primjerima i slučajevima su od velike praktične koristi jer su ti konkretni izračuni na tragu stvaranja jedinstvenog sustava praćenja i stvaranja osnovnog alata za upravljanje turističkim destinacijama.¹¹ U kontekstu izrade ove Studije korišteno je pet indikatora, a sukladno izračunu navedenih indikatora ekonomske održivosti za destinaciju grada Crikvenice dolazi se do slijedećih rezultata:

1. Stopa turističke gustoće (TDR) - grad Crikvenica ostvaruje najviše stope turističke gustoće s visokih 16,41 dolazaka turista na km² svoje površine. To je upozoravajući pokazatelj velikog rizika od tzv. “over” ili prekomjernog turizma, jer se, prema ovom indikatoru, Crikvenica nalazi unutar granice od 20% promatranih jadranskih destinacija s najvišom stopom turističke gustoće u Hrvatskoj.
2. Intenzitet turističkog prometa (TIR) - grad Crikvenica ostvaruje 3.140 dolazaka turista na sto stanovnika što ju pozicionira na 28. mjesto od ukupno 71 jadranske destinacije. Crikvenica se po ovom indikatoru nalazi u zoni ekonomske održivosti.
3. Koeficijent turističke funkcionalnosti (CTF) - grad Crikvenica ima 2,13 turističkih postelja u svojim komercijalnim smještajnim objektima po stanovniku (nalazi se na 35. mjestu od ukupno 71 promatrane

¹¹ Blažević, O. (2019). *Doprinos zdravstvenoga turizma ekonomskoj održivosti turističke destinacije*. Doktorska disertacija, Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu

jadranske destinacije). Crikvenica se i po ovom indikatoru nalazi u zoni ekonomske održivosti.

4. Stopa turističke penetracije (TPR) - grad Crikvenica ostvaruje dnevno 46,47 turističkih noćenja na sto stanovnika što ukazuje da se Crikvenica i po ovom indikatoru nalazi u zoni ekonomske održivosti.
5. Značaj turizma za lokalno gospodarstvo (ZTLG) - Omjer broja postelja i broja stanovnika grada Crikvenice je 2,13 u odnosu na pripadajuću Primorsko goransku županiju, što ju pozicionira na 33. mjesto. Crikvenica se i po ovom indikatoru nalazi u zoni ekonomske održivosti.

Tablica 6. Indikatori ekonomske održivosti za destinaciju Crikvenica

Indikator	Indikator za grad Crikvenicu	Max. – min.	Rang grada Crikvenice od 71 jadranske destinacije	Percentil*
TDR - Stopa turističke gustoće (broj turističkih dolazaka (ili noćenja) dnevno / jedinici površine grada - km ²)	16,41	28,27 - 0,97	14 (18)	20. (na granici ekonomske održivosti)
TIR - Intenzitet turističkog prometa (broj dolazaka turista / sto stanovnika)	3.140	9.879 - 675	28	39. (u zoni ekonomske održivosti)
CTF - Koeficijent turističke funkcionalnosti (broj turističkih postelja u komercijalnim smještajnim objektima / broj stanovnika)	2,13	5,96 - 0,24	35	49. (u zoni ekonomske održivosti)
TPR - Stopa turističke penetracije (dnevni broj turističkih noćenja / sto stanovnika)	46,47	157,52 - 9,63	34	48. (u zoni ekonomske održivosti)
ZTLG - Značaj turizma za lokalno gospodarstvo (Broj postelja u gradu / broj postelja županije) / (broj stanovnika grada / broj stanovnika županije)	3,39	9,66 - 0,72	33	46. (u zoni ekonomske održivosti)

Napomena: *Sve jadranske turističke destinacije koje se sa svojim indikatorima nalaze između dva percentila, odnosno iznad 20% i ispod 80% nalaze se u zoni ekonomske održivosti.¹²

Izvor: Izračun autora prema: Blažević, O. (2019), str. 151-153.

Analizirajući promatrane indikatore, sukladno ovoj metodologiji, od pet promatranih, grad Crikvenica je u zoni ekonomske neodrživosti samo prema jednom indikatoru – TDR-u ili stopi turističke gustoće. No, nije dovoljno pratiti samo navedene indikatore, već je, u kontekstu održivog razvoja i u skladu s njime i procjene prihvatnog kapaciteta destinacije, važno pratiti cjelokupnu situaciju na terenu uvažavajući stavove svih dionika koji žive, rade i borave na području grada Crikvenice.

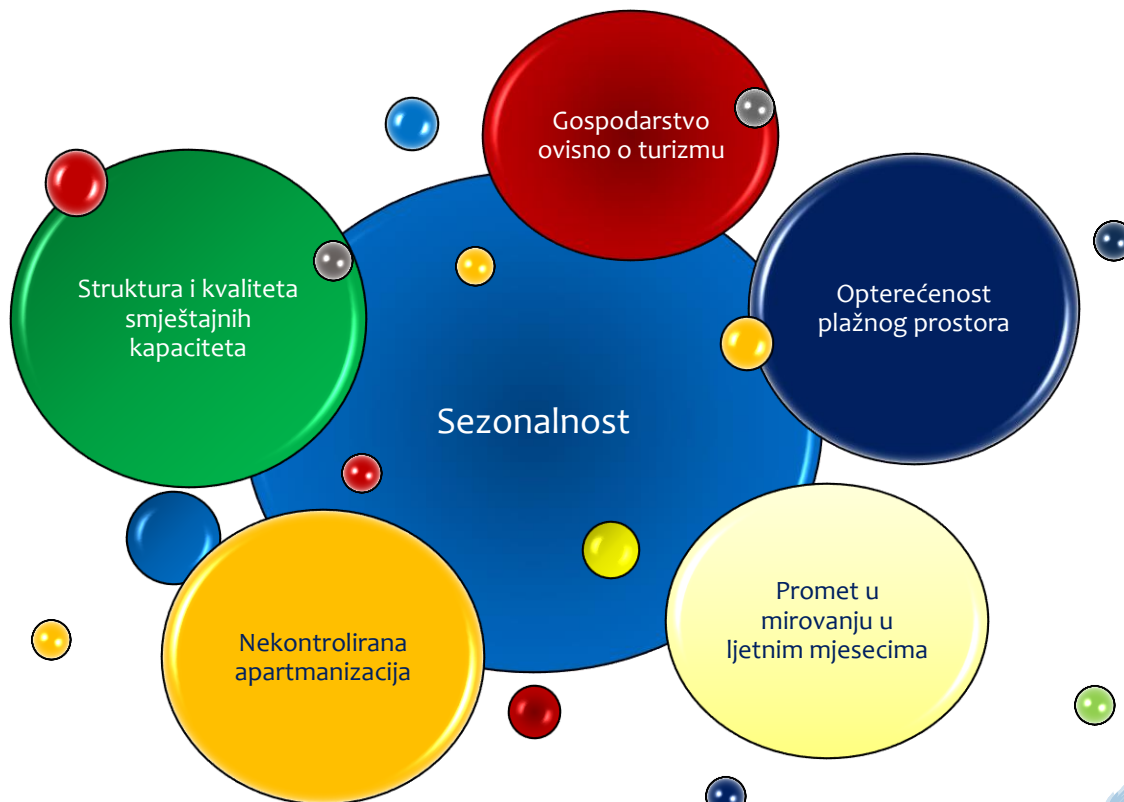
¹² Metodologija pretpostavlja da rang na 20. percentilu (Mihalič, 2019, 322) odgovara rangu od prvih 20% jadranskih turističkih destinacija koje ostvaruju najviše ekonomske indikatore te imaju i najveći rizik od pretjeranog ili preturizma, dok rang na 80. percentilu odgovara rangu od zadnjih 20% destinacija s najnižim ekonomskih indikatorima te imaju veliki rizik od pojave tzv. podturizma ili sub-turizma. Sve jadranske turističke destinacije koje se sa svojim indikatorima nalaze između ova dva percentila, tj. iznad 20% i ispod 80%, nalaze se u zoni ekonomske održivosti.

3. KLJUČNI OGRANIČAVAJUĆI ČIMBENICI I PROCJENA PRIHVATNOG KAPACITETA GRADA CRIKVENICE

Na temelju rezultata istraživanja stavova lokalnog stanovništva i ostalih ključnih dionika kao i izračuna indikatora ekonomske održivosti grada Crikvenice identificirani su ograničavajući faktori turističkog razvoja koji trebaju biti uzeti u obzir u cilju dostizanja prihvatnog potencijala definiranog odabranim scenarijem održivog razvoja turizma. Navedeni čimbenici u najvećoj mjeri proizlaze iz visoke sezonalnosti turističkog prometa i poslovanja, posljedica čega je izloženost cijele infrastrukture velikom pritisku tijekom ljetnih mjeseci.

Svjetska turistička organizacija definira prihvatni kapacitet kao „maksimalni broj ljudi koji simultano posjećuju turističko mjesto bez neprihvatljivih poremećaja fizičke, ekonomske i sociokulturne okoline, kao i bez neprihvatljivog smanjenja kvalitete zadovoljstva posjetitelja“. S obzirom na problem visoke sezonalnosti turističkoga prometa i posljedično turističkog poslovanja na području grada Crikvenice, izračun prihvatnog potencijala odnosi se na vršnu sezonu kada su negativni utjecaji najočitiji. Kako je primarni motiv dolaska turista na područje grada Crikvenice, sunce i more, najznačajnije ograničenje u ljetnom periodu ogleda se u previsokoj opterećenosti plažnog prostora. Analizom lokalne situacije utvrđeni su sljedeći ograničavajući čimbenici:

Slika 17. Ograničavajući čimbenici razvoja grada Crikvenice

Prema glavnim ekonomskim pokazateljima održivog razvoja, rast turizma donosi pozitivne i negativne ekonomske učinke destinaciji, cilj svakako treba bit na povećanju onih pozitivnih i smanjenju i eliminaciji onih negativnih. Usljed ekspanzivnog razvoja turizma u prošlosti na području grada Crikvenice došlo je do nekontrolirane apartmanizacije popraćene nepoštivanjem propisanih urbanističkih planova i planova uređenja prostora što je dovelo do degradacije obalnog dijela.¹³ Navedeno prepoznaje i lokalno stanovništvo jer iskazuje zabrinutost zbog nekontrolirane izgradnje apartmana, kuća za odmor i sl., te sukladno tome ne podupiru povećanje broja kreveta/soba u obiteljskom smještaju. Stoga je neophodno stati na kraj takvoj praksi nekontrolirane izgradnje i kontinuirano pratiti stanje u prostoru te izrađivati planske i programske dokumente usklađene s održivim razvojem turizma koji jamči očuvanje resursa, ali i ekonomski prosperitet. Jasno je kako se radi o dugotrajnom i kompleksnom procesu kojeg je Grad Crikvenica već započeo. Naime, Grad je još prije više od deset godina krenuo za aktivnijom izradom planske dokumentacije kojom su se značajno ograničile mogućnosti gradnje na području grada. Planovima koji su se donosili i njihovim izmjenama se u više navrata smanjivala površina građevinskog područja, ograničavao broj stambenih jedinica u planiranim objektima i ograničavala visina objekata. Nadalje, kroz neke se planove omogućila Izgradnja hotelskih i sličnih kapaciteta, na način da je uvjetovana gradnja objekata s 4 i više zvjezdica. Hotelska kuća Jadran je također pokrenula aktivnosti na obnovi i podizanju kategorije svojih objekata.¹⁴

Jedan od povoljnijih scenarija u tom kontekstu bi također bio zaokret u smislu transformacije dijela apartmana u mjesta stalnog prebivališta novodoseljenog stanovništva. Crikvenica je mjesto za ugodno življenje, stoga bi bilo poželjno promovirati Crikvenicu i na taj način sve kako bi se potaknulo i privuklo stanovnike iz drugih krajeva, posebice one koji na području Crikvenice borave samo ljeti u svojim kućama ili stanovima za odmor. Njihovo preseljenje bi svakako predstavljalo svojevrsan zamašnjak na strani potražnje i potrošnje različitih usluga i proizvoda.

Kada je riječ o turizmu, jasno je kako turizam zahtjeva visokokvalitetan prostor stoga je potrebna inventarizacija turističkog raspoloživog razvojnog prostora na području grada Crikvenice i to u skladu s preporukama, razvojnim konceptom i prostornom organizacijom turističkih aktivnosti definiranih *Strategijom razvoja turizma Crikveničko-vinodolske rivijere 2019 -2029.g.* Navedeno zahtjeva integrirano urbanističko planiranje koje će udovoljiti svim aspektima održivog razvoja grada Crikvenice.

Ukoliko se nastavi s uobičajenom praksom vezanom uz planiranje i poslovanje u turizmu, navedena ograničenja će se produbiti stoga se ključno rješenje vidi u ublažavanju sezonalnosti i to kroz povećanje kvalitete turističkog proizvoda i doživljaja destinacije, unapređenje strukture smještajnih kapaciteta, podizanje tržišne prepoznatljivosti, snažnijeg brendiranja Crikvenice kao 365 destinacije i u tom kontekstu mijenjanja percepcije kod turista. Sva ograničenja su međusobno povezana i kao takve ih je potrebno analizirati, pratiti i rješavati ili ublažavati.

¹³ Institut za turizam (2018). *Strategija razvoja turizma Crikveničko-Vinodolske rivijere 2019 – 2029*

¹⁴ Grad Crikvenica

Sezonalnost

Visoka sezonalnost turističkog prometa (preko 91% ukupnih noćenja ostvaruje se u razdoblju od 6. do 9. mjeseca) ima niz posljedica prvenstveno u smislu preopterećenosti cjelokupne infrastrukture grada Crikvenice.

Najočiglednije posljedice sezonalnosti (one koje veliki dio lokalnog stanovništva percipira) ogledaju se u visokoj zasićenosti plažnog prostora te nedostatku parkirališta u ljetnim mjesecima. Grad Crikvenica ima već u planu proširenje plažnog prostora, ali i izgradnju novih garaža i parkirališta, no, to neće biti dovoljno za potpuno rješenje navedenih problema, posebice ako se nastavi dosadašnja praksa nekontroliranog razvoja kuća i apartmana za povremeno stanovanje u razvojnom periodu do 2019. godine. Disperzija posjetitelja u prostoru moguća je kroz nadogradnju postojeće ponude sadržaja dalje od crikveničkih plaža i kroz organizaciju događanja i razvoj atrakcija izvan centra grada i dalje od plaža. Nadalje, potrebno je unapređenje lokalnog prometa i prometa u mirovanju. Jedan od ciljeva tog unapređenja trebao bi biti da se javni prijevoz učini pogodnijim za sve posjetitelje grada u vršnoj sezoni. Navedeno je moguće primjerice implementacijom posebnih putnih kartica za besplatno korištenje javnog prijevoza čime bi se potaknulo korisnike na njegovo učestalije korištenje i smanjenje prometa osobnim automobilima. Time bi se rasteretila i dostupna javna parkirališta. Pored navedenog, u cilju smanjenja gužva na prometnicama moguće je kreiranje svojevrsnih "traffic/car free" zona i implementiranje tzv. pametnih parkirališnih kapaciteta koji bi u vrijeme najvećih sezonskih gužvi osigurali nesmetano odvijanje prometa. Promet se može učiniti pogodnijim za posjetitelje i posebnim označavanjem gradskih i izvangradskih linija, primjerice crvena, plava ili žuta linija koje bi olakšale snalaženje u prostoru užeg i šireg područja grada. Na oznakama pojedinih stanica bi se mogle naznačiti specifičnosti pojedinog mjesta kako bi se posjetitelje upoznao s lokalnim posebnostima i navelo ih na daljnje istraživanje te konzumiranje usluga lokalnih poduzetnika što može rezultirati povećanjem potrošnje. Lokalni promet se može rasteretiti i poticanjem posjetitelja na aktivnije kretanje područjem grada kroz razvoj dobro povezanih i opremljenih biciklističkih staza i tematiziranih šetnica. Nadalje, u cilju uključivanja i podrške lokalnim ponuđačima proizvoda i usluga, moguće je kreirati i zajedničke promocijske kataloge / kartice kojima se daju popusti upravo za konzumiranje takvih proizvoda i usluga.

Jedan od problema koji se javlja je i manjak komunalnih i nautičkih vezova te problematika nelegalnih vezova. Osim što degradiraju obalu, nelegalne vezove nitko ne kontrolira, stoga bi se takvi vezovi svakako trebali na određeni način oštro financijski penalizirati s ciljem potpune eliminacije istih na području grada Crikvenice. To je moguće osigurati na način da se cijela kupališna zona od Selaca do Jadranova zaštiti tzv. psihološkom barijerom (svojevrsna zaštitna ograda za uređene plaže i kupališta) cca 100 m od obale (primjer obale u Novom Vinodolskom) gdje ne mogu ulaziti čamci, gliseri i jahte, a izvan zone, iza psihološke barijere, u dubljem moru je zabranjeno sidrenje. U kontekstu manjka vezova, Županijska lučka uprava Crikvenica ima u planu do 2029.g. povećati broj novih vezova za 220, no to je daleko ispod već današnje realne potražnje. Ovdje se nameće potreba za revidiranjem i prilagodbom postojeće regulative vezano uz Prostorni plan uređenja grada Crikvenice kojim se ne dozvoljava gradnja popratnih sadržaja u lukama, primjerice ugostiteljskih objekata. Dopuštanje gradnje takvih sadržaja svakako bi bio jedan od faktora uspješnijeg privlačenja investitora koji trenutno nisu zainteresirani upuštati se u takve investicije zbog nepovoljne financijske isplativosti. U takav model mogu se puno lakše uključiti rješenja za nedostajućim komunalnim vezovima.

Kako bi se ublažila sezonalnost posebno je važna disperzija posjetitelja u vremenu, što je moguće kroz organizaciju i promociju atraktivnih događanja van ljetnih mjeseci (poput Adventa, događanja za Valentinovo, maškara i slično, tijekom kojih bi bilo potrebno da veći broj hotela i privatnih iznajmljivača pruža mogućnost smještaja). Nadalje, evidentna je i potreba za segmentiranjem posjetitelja kroz istraživanje imidža grada na turističkom tržištu te identificiranje onih ciljnih tržišta koja ne ovise o suncu i moru. Navedeno upućuje na potrebu izrade marketinške strategije grada koja će dati detaljne smjernice u kontekstu determiniranja polazišta za pozicioniranje grada Crikvenice na novim tržištima.

Nadalje, u cilju ublažavanja sezonalnosti, potrebno je implementirati smjernice donesene *Strategijom razvoja turizma Crikveničko-vinodolske rivijere 2019 -2029.* koje se odnose na sustav turističkih proizvoda cijele rivijere (slika 18).

Slika 18. Sustav turističkih proizvoda Crikveničko-vinodolske rivijere

Proizvodi odmora (glavni/kratki/jednodnevni odmor)			
Grupa	Proizvod	Modaliteti	Sezona
CVR Relax	Sunce i more	Ljetni odmor/ Proljeće-jesen-zima na moru	3.-11. mj.
	Ruralni turizam	Ljetni odmor/ Proljeće-jesen-zima u zelenom zaleđu	
CVR Outdoor	Rekreacija	Pješačenje, trekking, orijentacijsko trčanje, planinarenje / Biciklizam, brdski biciklizam / Paraglajding, zmajarenje / Golf/ Lov, ribolov / Promatranje životinja/ Jahanje / Ronjenje	3.-11. mj.
	Nautički turizam	Jahting / Krstarenja malim brodovima	
CVR Zdravlje	Medicinski turizam	Fizikalna i sportska medicina / Baromedicina / Stomatologija / ltd.	1.-12. mj.
	Lječilišni turizam	Lokomotorni sustav / Respiratorni sustav / Talasoterapija/ Rehabilitacija	
	Wellness turizam	Medicinski wellness / Holistički wellness / Talasoterapija/ Spa	
CVR Kultura	Kulturna baština	Kulturne znamenitosti / Gastronomija / Karneval	5.-10. mj.
	Kreativna putovanja	Radionice / Škole (npr. keramike, pisanja i sl.)	
Proizvodi posebnih interesa (višednevni/jednodnevni boravak)			
CVR Sport	Sportski kampovi	Treniranje / Sportske pripreme	2.-6./10.-11. mjesec
CVR Djeca	Dječji programi	Sport / Strani jezici / Škole u prirodi / 'Kreativni' programi / Kombinacija / ltd.	6.-9. mj.
CVR Romantika	Romantična događanja	Zaruke/ Momačka i djevojačka slavlja / Vjenčanja / Medeni mjesec / Obnova zavjeta	4.-10. mj.
Proizvodi poslovnog turizma (višednevni/jednodnevni boravak)			
CVR Posao	MICE	Skupovi (do 450 sudionika) / Edukacija i treninzi / Team-building / Incentive	3.-6./9.-11. mjesec
	Poslovna putovanja		

Izvor: Institut za turizam (2018). *Strategija razvoja turizma Crikveničko-Vinodolske rivijere 2019 – 2029.*

Vidljivo je kako je sustav turističkih proizvoda definiran s ciljem poticanja razvoja proizvoda i doživljaja izvan ljetne sezone gdje se posebno ističu proizvodi zdravstvenog, kulturnog, sportskog i poslovnog turizma koji mogu bitno utjecati na produljenje sezone, a za njihov ekspanzivniji razvoj grad Crikvenica ima izvanredan potencijal. Razvoj proizvoda specifičnih oblika turizma trebao bi potaknuti i poduzetničke aktivnosti u kontekstu pružanja pratećih usluga koje podržavaju osnovne turističke aktivnosti.

Ovisnost gospodarstva o turizmu

Analizirani pokazatelji upućuju na činjenicu kako gospodarstvo grada Crikvenice uvelike ovisi o turizmu s obzirom na činjenicu da je veliki broj poduzetnika uključeno u pružanje usluga smještaja te posluživanja hrane i pića te djelatnostima koje su povezane s pružanjem usluga posjetiteljima. Pored navedenog, velik broj lokalnog stanovništva uključeno je u turističke aktivnosti kroz iznajmljivanje soba, apartmana ili kuća za odmor što njima predstavlja primarni ili dodatni prihod. Kako bi ekonomski učinci turizma bili značajniji i imali veće učinke na lokalno gospodarstvo važno je angažirati i poticati lokalnu proizvodnju, stoga je neophodna revitalizacija obrtništva i razvoj djelatnosti temeljenih na proizvodima primarnog sektora.

Crikvenica posjeduje resurse za revitalizaciju i značajniji razvoj poljoprivrede i ribarstva, što je Grad već prepoznao kao važnu kariku održivog gospodarskog sustava i sukladno tome, u okviru Programa mjera poticanja razvoja poduzetništva, uspostavio niz mjera za poticanje ribarstva, poljoprivrede i poduzetništva. Navedeni se sustav poticaja treba proširiti u godinama koje slijede kako bi se potaknuli lokalni poduzetnici, usporio odljev radne snage te osigurala održivost gospodarskog sustava. Time bi se obogatila i turistička ponuda i to visoko traženim lokalnim i autohtonim proizvodima, a čime bi se povećali prihodi lokalnog stanovništva te potaknuli novi poduzetnički ciklusi. U kontekstu osnaživanja gospodarstva važan aspekt čine i aktivnosti usmjerene na poticanje mladih na obrazovanje te poticanje na kontinuirano obrazovanje svih (potreba za cjeloživotnim učenjem).

Kako je strateško opredjeljenje Grada osiguranje uvjeta visoke kvalitete života domicilnog stanovništva, diversifikacija i širenje gospodarske strukture ima za cilj poticanje zapošljavanja u svim gospodarskim djelatnostima, te smanjenje ovisnosti o djelatnosti I (djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane). Smisao širenja gospodarske strukture i diversifikacije gospodarskog sustava je u prevladavanju slabosti koncepta lokalnog razvoja temeljenog na jednoj, eventualno dvije gospodarske djelatnosti, posebno ako su sezonski izrazito determinirane, kao što je slučaj u Crikvenici. Realizacija ovoga cilja predstavlja jedan od mogućih načina porasta zaposlenosti i rasta BDP po stanovniku. Iako je gospodarska struktura Crikvenice izrazito uska, ona može otvoriti razvojne mogućnosti jer je usmjerena na djelatnosti kroz koje bi se u budućnosti mogli plasirati proizvodi drugih djelatnosti na lokalnoj razini.

Pored navedenog, gospodarstvo koje nije izrazito ovisno o turizmu može lakše i brže prebroditi sve krizne situacije poput ove koju trenutno proživljavamo. Turizam je na već na globalnoj razini ugrožen COVID –19 virus krizom, njene posljedice će na gospodarstvo svih turističkih destinacija biti vrlo velike, a ukoliko su gospodarstva bitno ovisna o turizmu, njihov oporavak će time biti bitno duži i teži.

Struktura i kvaliteta smještajnih kapaciteta

Prethodno je naglašena problematika strukture smještajnih kapaciteta grada Crikvenice, stoga su *Strategijom razvoja turizma Crikveničko-vinodolske rivijere 2019 -2029.* postavljeni ciljevi usmjereni na povećanje udjela hotelskog smještaja i smanjenje udjela obiteljskog smještaja i kampova i to na temelju PPUG-a i razvojnih projekta hotelskih poduzeća na području grada.¹⁵ Jedan od potencijala vidi se i u aktiviranju zaleđa, odnosno turističkoj valorizaciji agro-zona i razvoju OPG-ova.

Pored promjene strukture smještajnih kapaciteta, koju će na ovom području i dalje obilježavati visok udio obiteljskog smještaja, vrlo je važno u godinama koje slijede unapređivati njegovu kvalitetu, ali i provesti ponovnu kategorizaciju starih odobrenja kako bi se osigurala i unificirala kvaliteta smještaja u domaćinstvu. Pri tome je potrebno voditi računa o kvalitativnim aspektima ponude objekata u domaćinstvu. Budući da kvaliteta usluga i dalje predstavlja jedan od značajnijih konkurentskih čimbenika i time imperativ iznajmljivačima u kontekstu njenog osiguranja i poboljšanja treba se usmjeriti na cjelokupni proces pružanja usluga (kvaliteta objekta, odnos s gostom) te na kvalitetu ponude dodatnih sadržaja kao jednog od važnih preduvjeta uspješne diferencijacije na tržištu.

Sa ciljem povećanja konkurentnosti i razine kvalitete obiteljskog smještaja naglasak treba staviti na postojeći sustav standardizacije kvalitete usluge obiteljskog smještaja Kvarner Family koji za smještajne objekte nudi i podbrendove Pet Friendly, Bike Friendly i Hike Friendly. Oznaka dodatno potiče izvrsnost u ponudi obiteljskog smještaja te doprinosi promociji i jačanju konkurentnosti kako destinacije tako i privatnih iznajmljivača. Pored navedenog među se koristima za destinaciju mogu istaknuti: doprinos razvoju kvalitete i prepoznatljivosti destinacije, diferenciranje ponude smještaja u domaćinstvu te stvaranje preduvjeta za produljenje turističke sezone.

U ovom kontekstu važno je istaknuti kako je u 2019. godini na području grada Crikvenice u projekt Kvarner Family bilo je uključeno tek 39 iznajmljivača, što u odnosu na 2.426 registriranih iznajmljivača,¹⁶ čini vrlo skroman dio i ukazuje na veliki prostor za unapređenje. Za privatne iznajmljivače razvoj i podizanje kvalitete obiteljskog smještaja u okviru sustava Kvarner Family podržavaju sljedeći čimbenici: snažnija promidžba, veća iskorištenost, jačanje prepoznatljivosti, umrežavanje s drugim pružateljima usluga, sudjelovanje u programima edukacije, povoljnije financiranje, zajednički nastup na turističkom tržištu, privlačenje određenih tržišnih segmenata u pred i posezoni temeljem postojećih podbrendova te bolja informiranost i suradnja sa turističkom zajednicom.

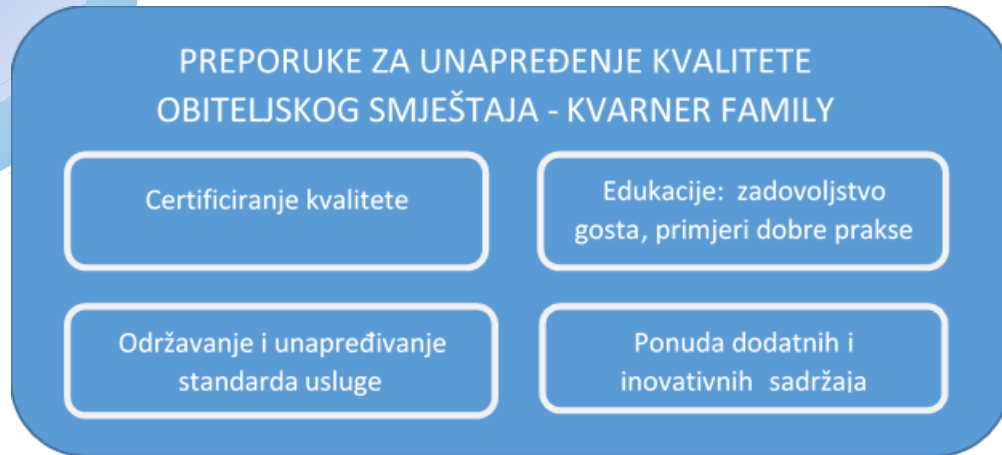
U cilju je daljnjeg unapređenja kvalitete ponude obiteljskog smještaja potrebno staviti naglasak i na ponudu dodatnih sadržaja te iznalaženja načina kako se diferencirati od drugih. Povećanje kvalitete moguće je uz nova ulaganja u programe, opremu, tehnologiju i nove sadržaje u smještajnom objektu. Jedan dio smještajnih kapaciteta moguće je i tematizirati sukladno potrebama ciljnih tržišta (primjerice *bike friendly*, *pet friendly* ili

¹⁵ Na području grada Crikvenice PPUG predviđa ukupno 11.620 ležajeva u turističkim zonama izvan naselja, od čega 68% (7.900) ležajeva u hotelskim i 3.720 (32%) ležajeva u kamp zonama. Na liniji Jadranovo-Dramalj-Crikvenica planirano je niz većih hotelskih zona s kapacitetom na razini 4*, dok se u zonama Kačjak i Omorika prepoznaje izniman potencijal u smislu značajnog doprinosa kvalitativnom iskoraku smještajnih kapaciteta grada Crikvenice (Institut za turizam (2018). *Strategija razvoja turizma Crikveničko-vinodolske rivijere 2019 -2029.*)

¹⁶ Turistička zajednica Grada Crikvenice. (2019). *Izvešće o radu turističkog ureda i radu direktorice turističkog ureda 1.1. – 31.12.2018.*

hike-friendly za obiteljski smještaj). Na području grada Crikvenice iskazan je interes za ovim oblikom diferencijacije smještajne ponude te u 2019 ukupno 14 objekata ima neku od ovih oznaka.

Slika 19. Preporuke za unapređenje kvalitete obiteljskog smještaja – Kvarner Family

Uvažavajući koristi koje se mogu postići kroz projekt nužno je dodatno motivirati iznajmljivače za uključivanje u projekt i iznaći modalitete kojim će dionici naći interese za zajedničkom suradnjom. U tom je kontekstu potrebno upoznati iznajmljivače obiteljskog smještaja o tome koliko je važno podizati kvalitetu njihovih objekata kao i nadograđivati usluge koje pružaju u njima. Upravo zato su neophodne edukacije za iznajmljivače obiteljskog smještaja koje će ukazivati na pozitivne učinke ulaganja u kvalitetu i inovacije, odnosno koje će istaknuti koristi koje proizlaze iz dobivanja oznake za kvalitetu, ali i koje će uključivati prezentiranje primjera dobrih praksi, inovativnih rješenja te promjena i trendova na turističkom tržištu kao i važnosti prilagođavanja tim trendovima.

Previsoka opterećenost plažnog prostora

Plaže su jedan od najznačajnijih turističkih atrakcija grada Crikvenice i jedan od osnovnih motiva dolaska turista, ali i jednodnevnih posjetitelja. Iz tog razloga je plažni prostor grada u vršnoj sezoni preopterećen. Navedeno je prepoznato još 2007.g. kada je izrađena već spomenuta *Studija turističkog prihvatnog kapaciteta destinacije Crikvenica* koja je nedvojbeno pokazala kako su kapaciteti većine plaža već tada bili zabrinjavajuće nedostadni. S obzirom na višegodišnji trend povećanja smještajnih kapaciteta, kao i broja turista od tog razdoblja do danas, stanje se nije promijenilo na bolje.

Nadalje, veliki problem se ogleda i u tromosti sustava dodjele i raspisivanja natječaja za koncesije na duži vremenski rok. Naime, od rujna 2017. godine koncesija za gospodarsko korištenje plaže „Gradsko kupalište“ nije dodijeljena, što Eko-Murvici i Gradu Crikvenici predstavlja neizvjesnost i opterećenje u smislu obveze održavanja čistoće plaže, pripadajućih zelenih površina i tijela pješčanog žala. Koncesijska odobrenja, koja su u nadležnosti Grada Crikvenice, predstavljaju drugi, jednostavniji način upravljanja plažama i kao takva već dugi niz godina funkcioniraju vrlo dobro. Tako se kroz Plan upravljanja pomorskim dobrom (koji se donosi svake godine) za više od 30 plažnih prostora jasno postavljaju pravila. Unatoč tome što se ista odobrenja izdaju

tvrtkama i obrtima na rok od jedne godine, osim obavljanja djelatnosti iz koje nositelj tog odobrenja ima dobit, isti ima i dosta obaveza koja se tiču održavanja i čišćenja plaže za koju je zadužen, kao i osiguranja sigurnosti na plaži. Javlja se potreba za unapređenjem upravljanja plažama kao i potreba ujednačavanja kriterija izgleda komunalne i plažne opreme, ugostiteljskih objekata te tematiziranja plaža što je moguće kroz izradu Akcijskog plana uređenja i upravljanja plažama cijele Rivijere koji predlaže *Strategija razvoja turizma Crikveničko-Vinodolske rivijere 2019 – 2029*. Sličan projekt je provodio Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu 2014. g. pod nazivom *Jadranske morske zvijezde Kvarnera* čiji je osnovni cilj bio brendiranje i tematiziranje plažnih prostora i kao takav može poslužiti kao izvrsna podloga daljnjim aktivnostima u kontekstu tematizacije plaža na području grada Crikvenice.

Polazeći od problematike visoke zasićenosti plaža, upravo se i u ovoj Studiji procjenjuje prihvatni potencijal obala za kupanje na području grada Crikvenice uvažavajući specifičnosti ovog područja.¹⁷ Sukladno *Studiji turističkog prihvatnog kapaciteta destinacije Crikvenica iz 2007.g.*, kupači na području grada Crikvenice raspolažu s 127.500 m² površine za kupanje koja se proteže na 12,9 km obalne crte.

Zbog usporedivosti podataka, procjena broja kupača kao i procjena prihvatnog potencijala rađena je na temelju metodologije korištene pri izradi *Studije turističkog prihvatnog kapaciteta destinacije Crikvenica* Instituta za turizam iz 2007.g. U skladu s time, pri procjeni broja kupača u vršnoj sezoni 2019.g. uzeti su u obzir slijedeći elementi:

- 12.000 stanovnika¹⁸
- 24.400 osoba u stanovima/kućama za odmor (vikendicama)¹⁹
- 27.236 turista²⁰
- 5.000 jednodnevnih posjetitelja (procjena autora).

Autori *Studije turističkog prihvatnog kapaciteta destinacije Crikvenica* već su 2007.g. upozorili na činjenicu kako je broj kupača u vrhuncu sezone (procjena je da ih je u 2007.g. bilo 34.250) bitno iznad svih standarda za kupališne destinacije i ukazuje na preopterećenost plaža. Naime, 2007.g. kupači su na području grada Crikvenice imali na raspolaganju tek 3,7 m² obale, što je daleko ispod minimalno prihvatljivog standarda za javne plaže od 5 m².²¹ U toj studiji je zaključeno kako je zbog prevelikog broja turista i brojnih smještajnih kapaciteta, podizanje kvalitete kupanja u kontekstu dostizanja srednjeg standarda od 8m² po kupaču daleko od ostvarive. Procjene autora ove studije potvrđuju navedeno, s obzirom da se stanje u smislu sezonalnosti

¹⁷ Benac, Č., Orbanić, J. i sur. (2004). *Stanje prirodnih žala u Primorskogoranskoj županiji, 1. faza (žali na obali između uvale Žurkovo i naselja Klenovica, Općina Kostrena i gradovi Bakar, Kraljevica, Crikvenica i Novi Vinodolski)*. Sveučilište u Rijeci, Građevinski fakultet, Rijeka; Benac, Č. i sur. (2007). *Studija o mogućnosti proširenja kupališnih zona na teritoriju Grada Crikvenice*. Sveučilište u Rijeci, Građevinski fakultet, Rijeka; Benac, Č., i Ružić, I., (2019). *Mogućnost uređenja prirodnih žala i postojećih plaža u svrhu povećanja kupališnih kapaciteta Primorsko-goranske županije*. Građevinski fakultet u Rijeci, Zavod za hidrotehniku i geotehniku (Power point prezentacija u Hrvatskoj gospodarskoj komori Rijeka).

¹⁸ procjena na temelju trenda kretanja broja stanovnika u razdoblju od 2001.-2011.g. odnosno posljednjeg popisa stanovništva. Institut za turizam (2007). *Studija turističkog prihvatnog kapaciteta destinacije Crikvenica*.

¹⁹ Prema podacima Porezne uprave Crikvenica u 2019. g. je bilo 6.100 kuća za odmor, a procjenjuje se da u vrhu turističke sezone u vikendicama boravi prosječno 4 osobe

²⁰ temeljeno na broju ležajeva u svim vrstama komercijalnih smještajnih kapaciteta u kolovozu 2019. g. (24.760 ležajeva) uvećanih za procijenjenih 10% više turista u neregistriranom smještaju

²¹ Srednji standard za javne plaže iznosi 8 m²/kupaču, dok minimalno prihvatljivi standard iznosi 5 m²/kupaču (Institut za turizam, 2007).

turističkog prometa nije promijenilo. Uzimajući obzir povećanje broja turista, ali i smještajnih kapaciteta na području grada Crikvenice te istovremeno ne povećanja plažnog prostora i neublažavanja sezonalnosti, bilo je za očekivati da će broj kupača u 2019.g. biti značajno viši od onoga u 2007.g.

Tablica 7. Usporedba broja kupača 2007. i 2019. godine – procjene

	Broj osoba 2019. g.	Faktor istodobnosti ²²	Broj kupača 2019. g.	Broj kupača 2007. g.	Indeks 2019./2007.
Stalno stanovništvo	12.000	0,1	1.200	1.200	100
Turisti u komercijalnom smještaju	24.760	0,7	17.332	17.850	97
Turisti – neregistrirani	2.476	0,7	1.733	1.750	99
Osobe u kućama/stanovima za odmor (vikendicama)	24.400	0,7	17.080	12.600	136
Jednodnevni posjetitelji	5.000	0,7	3.500	2.800	125
UKUPNO	68.636	-	40.845	36.200	113
m²/kupaču			3,1	3,5	89

Izvor: Izračun autora za 2019.g.; Institut za turizam (2007). Studija turističkog prihvatnog kapaciteta destinacije Crikvenica – podaci za 2007.g.

Kada bi se za područje grada Crikvenice uzeo postojeći raspoloživi plažni prostor od 127.500 m² i primijenio:

- srednji standard za kupališne destinacije od 8 m², tada bi optimalan broj kupača iznosio 15.937, odnosno 22.767 gostiju
- minimalni standard od 5 m², tada bi broj kupača bi trebao iznositi maksimalno 25.500, odnosno 35.714 gostiju.

Iz tablice 7 evidentno je kako je navedeni broj kupača, odnosno turista bio daleko ispod standarda već u 2007, a u 2019.g. broj se kupača povećao za 13% čime je površina po kupaču smanjena za 11% i danas iznosi tek 3,1 m². Polazeći od navedenog, kako bi se ostvario kvalitetniji kupališni doživljaj broj kupača na plažama grada Crikvenice već sada bi se trebao smanjiti za više od 15.800.

²² Faktor istodobnosti u prosječnim destinacijama za stalno stanovništvo je 0,3, no u slučaju grada Crikvenice, zbog postojeće previsoke opterećenost plažnog prostora u sezoni, faktor istodobnosti je smanjen tri puta (Institut za turizam, 2007.)

Tablica 8. Projekcija broja kupaca za 2029. godinu

	Broj osoba 2029.	Faktor istodobnosti	Broj kupaca 2029.
Stalno stanovništvo	12.000	0,1	1.200
Turisti u komercijalnom smještaju	40.000	0,7	28.000
Turisti – neregistrirani	4.000	0,7	2.800
Osobe u kućama/stanovima za odmor (vikendicama)	28.800	0,7	20.200
Jednodnevni posjetitelji	5.000	0,7	3.500
Turisti i stanovništvo koje gravitira gradu Crikvenici	7.500	0,5 ²³	3.800
UKUPNO	97.300	-	59.500

Izvor: Procjena autora na temelju dosadašnjih trendova i prethodno prikazanih pokazatelja uzimajući u obzir aktualne strateške planove

Nagli rast smještajnih kapaciteta pripada scenariju intenzivnog turističkog razvitka, koji podrazumijeva razmjerno velike zahvate u prostoru koji su direktno utjecali na parametre ekonomske, sociokulturne i ekološke održivosti destinacije s posebnim negativnim utjecajem na prihvatni kapacitet plaža. Tablica 8 pokazuje projekciju (procjenu) potencijalnog broja kupaca do 2029. godine na području grada Crikvenice. Radi se o izračunu na bazi kretanja ukupnog broja stanovnika, turista i posjetitelja Crikvenice korigiranom sa tzv. faktorima istodobnosti za izračun korištenja plažnih prostora prema iskustvenim standardima opterećenja m² plaže s brojem kupaca.²⁴ Ukupan broj osoba koje bi do 2029. godine morala prihvatiti destinacija grada Crikvenice iznosi cca 100.000 osoba (97.300) od kojih bi cca 60.000 (59.500), prema standardima za analizu kapaciteta plaža, istodobno vršili pritisak na kupališni prostor.

Kroz planirane projekte vezane uz nove plažne prostore do 2029. g. u najoptimističnijoj opciji može se procijeniti da će se plažni prostor grada Crikvenice povećati za ukupno oko 10.000m².²⁵ Kako se radi o vrlo velikim investicijama, za očekivati je da se, uslijed posljedica COVID-19 krize kojima već danas svjedočimo, neki od projekata neće završiti u planiranom roku. Stoga, uzevši sve okolnosti u obzir, u nastavku je dan izračun prihvatnog kapaciteta plaža za 2029. g. i to za dvije opcije, odnosno dva scenarija. Pri čemu jedan scenarij uključuje maksimalno povećanje plažnog prostora do 2029. g. za 10.000m², a drugi uključuje povećanje za 7.000m².

²³ Procjena autora s obzirom na specifičnost lokacije Vinodolske općine i susjednih gradova Novog Vinodolskog i Crikvenice na kojima se i kupaju stanovnici i turisti općine Vinodolske.

²⁴ Standardi za analizu kapaciteta plaža, Institut za turizam, 2007., Studija turističkog prihvatnog kapaciteta Crikvenice, str. 28., (prema Baud-Bovy & Lawson: Tourism and Recreation).

²⁵ Procjena Grada Crikvenice na temelju projekata: Jadranovo - 2.500 m² (očekuje se realizacija do kraja 2020.g.); Crikvenica - 2 x 3.000 m² (projektirano); Dramalj - 1.500 m² (projektirano); Selce - 1.500 m² (projektirano)

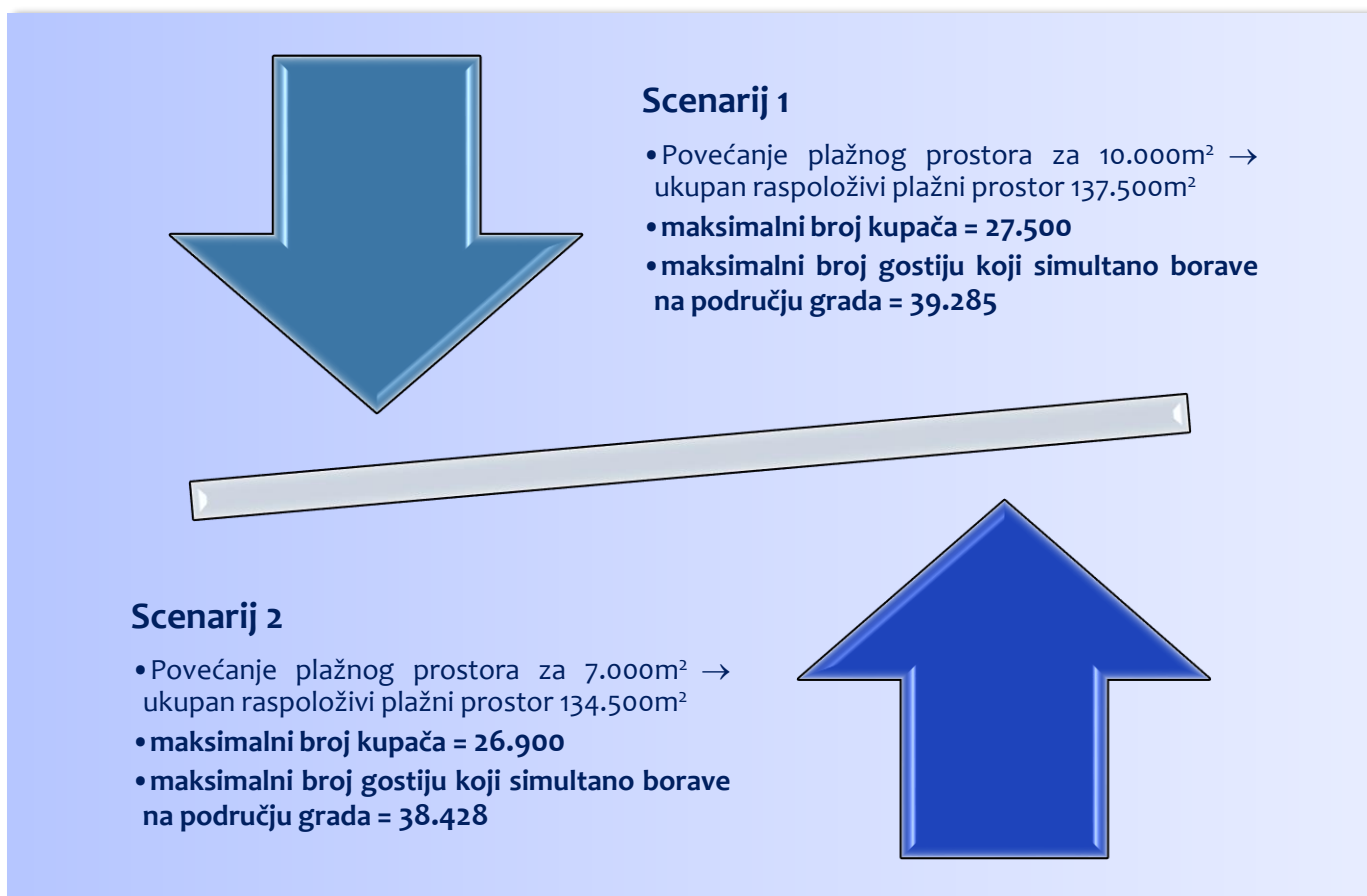
Scenarij 1

Ako pretpostavimo da će se plažni prostor povećati za ukupno cca 10.000 m² i polazeći od minimalnog standarda od 5m², u 2029.g. maksimalni broj kupača bi iznosio 27.500, odnosno maksimalni broj osoba koji simultano borave na području grada bi bio 39.285 osoba.

Scenarij 2

Ako pretpostavimo da će se plažni prostor povećati za ukupno cca 7.000 m² i polazeći od minimalnog standarda od 5m², u 2029.g. maksimalni broj kupača bi iznosio 26.900, odnosno maksimalni broj osoba koji simultano borave na području grada bi bio 38.428 osoba.

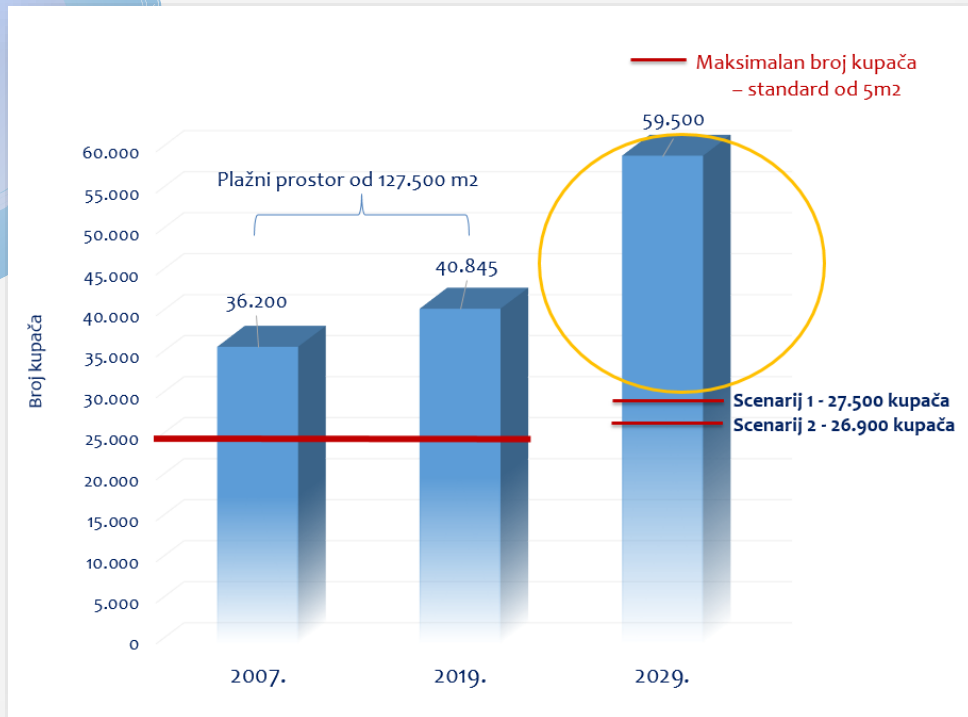
Slika 20. Procjena prihvatnog kapaciteta plaža na području grada Crikvenice do 2029.g.

Izvor: Procjena autora

Bez obzira koji se scenarij povećanja plažnog prostora realizirao, s daljnjim širenjem plažnog prostora treba biti posebno oprezan pri čemu projektna rješenja trebaju poštivati ekološka načela. Stoga se rješenja prihvatnog kapaciteta grada Crikvenice ne mogu tražiti isključivo u povećanju plažnog prostora jer ga realno fizički ni nema dovoljno, a i ekološki bi takvo što bilo teško prihvatljivo.

Slika 21. Opterećenost plažnog prostora na području grada Crikvenice do 2029.g.

Izvor: Procjena autora

S kupališnog aspekta, prihvatni kapacitet destinacije je već odavno premašen, a kako projekcije do 2029.g. uključuju povećanje broja turista i smještajnih kapaciteta, pritisak na plaže će biti još i veći. Pored navedenog, evidentan je dosadašnji ekspanzivan rast broja kapaciteta u obiteljskom smještaju na području grada Crikvenice. Realna je pretpostavka da će veliki broj takvih smještajnih kapaciteta dovesti do zasićenja tržišta, čime će se rast broja obiteljskog smještaja smanjiti, a ulaganja preusmjeriti u podizanje kvalitete postojećih objekata. Stoga je potreban iskorak u smislu unapređenja kvalitete doživljaja cijele destinacije kao i u kontekstu disperzije posjetitelja u vremenu i prostoru. Navedeno upućuje na važnost osmišljavanja i razvoja inovativnih sadržaja koji će u prvom redu „odvući“ ljude s plaža, ali i razvoj specifičnih oblika turizma kao i sadržaja izvan ljetnih mjeseci koji bi privukli goste tijekom cijele godine čime bi se opravdalo planirano povećanje broja gostiju na godišnjoj razini. *Strategija razvoja turizma Crikveničko-Vinodolske rivijere 2019 – 2029.* definirala je sustav turističkih proizvoda koji su usmjereni na produženje sezone i obogaćivanje sadržaja u sezoni (proizvodi zdravstvenog, kulturnog, poslovnog i ruralnog turizma, outdoor aktivnosti kao i proizvodi posebnih interesa vezani uz sportske sadržaje, sadržaje za djecu itd.), stoga je za očekivati kako će se u tom kontekstu i implementirati definirane aktivnosti. Ono što je od iznimnog značaja za grad Crikvenicu jest poticanje poduzetnika na uključivanje u cijeli sustav posebice u razvoj pratećih usluga koje čine život lokalnom stanovništvu i boravak posjetitelja u gradu kvalitetnijim.

Upravljanje destinacijom – integrirani pristup upravljanju kvalitetom destinacije

Ukoliko grad Crikvenica želi biti konkurentna i prepoznatljiva turistička destinacija neophodno je uspostaviti učinkovit sustav upravljanja. Takav sustav zahtjeva aktivno uključivanje svih dionika, njihovo umrežavanje, suradnju i kontinuiranu komunikaciju u cilju osmišljavanja i realizacije aktivnosti utvrđenih u usvojenim planskim dokumentima. Od posebne je važnosti ojačati postojeća i potaknuti nova partnerstva između svih dionika (lokalnog stanovništva, lokalne samouprave, turističke zajednice, civilnog društva, udruga i drugih). Kako je posebne važnosti upravo suradnja svih dionika destinacije javlja se potreba edukacije i internog marketinga koji je usmjeren svim dionicima i koji će ukazivati na značaj suradnje i zajedničkog nastupa u kontekstu efikasne realizacije strateških ciljeva. U tom je kontekstu važno naglasiti kako Turistička zajednica Grada Crikvenice već duži niz godina kontinuirano implementira interni marketing i organizira niz besplatnih edukacija koje su usmjerene na različite dionike. Pored navedenog, TZ Grada Crikvenice osmišljava razne programe i aktivnosti koje za cilj imaju umrežavanje dionika, uključivanje i promociju lokalnih poduzetnika te unapređenje kvalitete turističkog proizvoda i doživljaja, no u svim je tim procesima evidentan manjak interesa dionika za takve aktivnosti. Za očekivati je kako će se stavovi dionika promijeniti i kako će njihov interes porasti nakon suočavanja s posljedicama COVID-19 krize.

Kvalitetno upravljanje destinacijom i njenim razvojem zahtjeva kontinuirano praćenje ključnih indikatora kako bi se na vrijeme moglo reagirati ukoliko dođe do nepredviđenih odstupanja. Uzevši u obzir odabrani scenarij održivog razvoja turizma grada Crikvenice, kao i ciljeva postavljenih u Strategiji razvoja turizma, sustav indikatora bi trebao, među ostalima, uključivati i mjerenje i praćenje stavova lokalnog stanovništva o razvoju i upravljanjem turizmom, kao i mjerenje i praćenje stavova, stupnja zadovoljstva i visine potrošnje turista. Nadalje, kako bi destinacija bila uspješna, odnosno kako bi se osigurali pozitivni turistički rezultati i konkurentnost destinacije, potrebno je pratiti turističke trendove. Tako će destinacija biti u mogućnosti prilagoditi se trendovima te će imati veće šanse ostati konkurentna. Stoga je izuzetno važno da svi koji upravljaju destinacijom prate turistička kretanja i trendove, kao i čimbenike koji djeluju na turizam na globalnoj, nacionalnoj ili regionalnoj razini, ali i indikatore na lokalnoj razini (stavove lokalnog stanovništva, stanje okoliša, mogućnosti infrastrukture i druge). Jedino na takav način destinacija može osigurati dugoročnu ekonomsku, socio-kulturološku i okolišnu održivost.

Slika 22. Integrirano upravljanje kvalitetom u turističkoj destinaciji

Izvor: Obrada autora prema European Commission. (2000). *Towards Quality Rural tourism: Integrated quality management (IQM) of rural tourist destination*. Brussels: Enterprise Directorate – General Tourism Unit

Sukladno Europskoj komisiji, integrirano upravljanje kvalitetom u turističkoj destinaciji znači uvažavanje niza načela koja uključuju:²⁶

- Integraciju – kvaliteta treba biti integrirana u sve funkcije destinacije.
- Autentičnost - Posjetitelji traže i cijene istinska iskustva. Kvaliteta turističkog doživljaja ne smije se obezvređivati ili izmišljati.
- Posebnost i specifičnost - potrebno je promicati specifičnosti i posebnosti destinacije što će ju učiniti prepoznatljivom i drugačijom od drugih.
- Tržišni realizam - menadžment kvalitete trebao bi se temeljiti na informiranoj i realnoj procjeni tržišnih potencijala destinacije, identificiranju konkurentskih snaga i osiguravanju da one ne budu ugrožene.
- Održivost destinacijskih resursa – neke destinacije su vrlo ekološki, društveno i kulturološki osjetljive na veliki broj posjetitelja, dok s druge strane posjetitelji sve više traže očuvan i netaknut okoliš. Stoga pružanje i upravljanje kvalitetom mora uključivati i upravljanje utjecajima turizma.
- Orijehtaciju prema potrošačima i njihovim potrebama - menadžment kvalitete podrazumijeva razumijevanje, utvrđivanje i ispunjavanje potreba posjetitelja.
- Uključivost - kvaliteta se ne smije pružati samo nekolicini, potrebno ju je pružati svim posjetiteljima, posebno onima s posebnim potrebama.

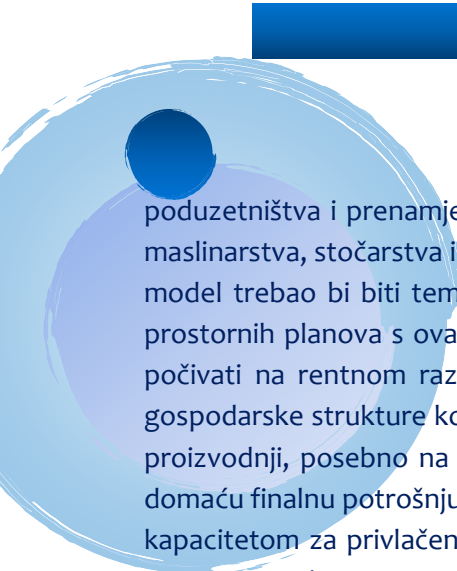
²⁶ Kapiki, T., Tatari, N. (2006). *Quality Management in Tourism Accommodations: The European Flower*. Technical Report. doi: 10.13140/RG.2.1.4476.1447

- Pridavanje pozornosti detaljima – važna je kreativnost i pružanje svih potrebnih informacija, kao i provjerenih sadržaja i dodatnih usluga.
- Racionalizaciju - mali broj dobrih inicijativa je bolji od velikog broja loših, stoga se treba odustati od inicijativa koje su neisplative i loše kvalitete ili ih treba uključiti u jači i održivi proizvod.
- Partnerstvo dionika – za uspjeh je ključna aktivna uključenost i suradnja svih.
- Međuzavisnost - kvalitetan turistički proizvod/doživljaj ovisi o velikom broju različitih aktivnosti kao što su poljoprivreda, zanati, promet i lokalne usluge.
- Vrijeme - unapređenje kvalitete iziskuje vrijeme. Uspjeh ovisi o planiranju kontinuiranog i ostvarivog napretka iz godine u godinu.
- Predanost - Osobni entuzijizam i predanost postizanju kvalitete su neophodni gdje je posebno važna predanost lokalne zajednice.
- Preciznu komunikaciju - ključno je pružanje točnih i ažurnih informacija posjetiteljima, to će uskladiti njihova očekivanja sa stvarnošću i osigurati njihovo zadovoljstvo.
- Monitoring - upravljanje kvalitetom podrazumijeva redovito praćenje i ocjenjivanje utjecaja svih aktivnosti na posjetitelje, turistička poduzeća, okoliš i lokalno stanovništvo.

Za upravljanje kvalitetom destinacije, odnosno turizmom grada Crikvenice, vrlo je značajna činjenica kako lokalno stanovništvo prepoznaje pozitivne učinke turizma te podupire daljnji razvoj turizma, ali u kontroliranim uvjetima. Navedeno podrazumijeva implementaciju svih mjera i aktivnosti donesenih u strateškim planovima, koje prvenstveno uključuju ublažavanje sezonalnosti što će rezultirati i smanjenjem negativnih učinaka turizma. Znakovito je i to da se lokalno stanovništvo želi aktivno uključiti u planiranje razvoja turizma te prepoznaje važnost otvorene komunikacije i suradnje na svim razinama jer je svjesno niza koristi koje turizma generira u gradu.

U cilju boljeg tržišnog pozicioniranja kvaliteta turističkog proizvoda grada Crikvenice treba se unapređivati u svim aspektima, počevši od unapređenja kvalitete okoliša, kvalitete i strukture smještajnih kapaciteta, kvalitete i raznolikosti inovativnih i autentičnih usluga i sadržaja, kvalitete života lokalnog stanovništva, ali prvenstveno uvažavajući dugoročno očuvanje prirodnih i društvenih resursa.

U okviru razvoja turizma na području grada Crikvenice, neophodno je promišljati njegov razvoj u kontekstu Crikveničko-vinodolske rivijere koju čine tri jedinice lokalne samouprave (Grad Crikvenica, Grad Novi Vinodolski i Vinodolsku općinu) koje imaju puno toga zajedničkog u kulturnom, geografskom, ekonomskom, političkom, povijesnom, demografskom, a posebno turističkom pa i drugim aspektima. Procjena veličine održivog kapaciteta na prostoru Crikveničko-vinodolske rivijere treba biti usklađena upravo zbog velike spomenute ovisnosti, no treba uvažavati tržišno pozicioniranje svake od spomenute tri lokalne samouprave. Koji je to maksimalan broj ljudi koji mogu posjetiti ove tri turističke destinacije u isto vrijeme, bez negativnih utjecaja na fizički, ekonomski i društveni okoliš? Odgovor leži u ključnom okviru za vođenje održive turističke politike, koji je prvenstveno usmjeren na razvoj dodatnih inovativnih elemenata turističke ponude koji će fokus turista preusmjeriti na nove sadržaje koji su prostorno i vremenski disperzirani. Nadalje, navedeni okvir svakako uključuje segment nove izgradnje komercijalnih turističkih objekata, odgovornu urbanističku politiku te osiguravanje realizacije donesenih razvojnih strateških planova, kao i investicije u programe razvoja

poduzetništva i prenamjene prostora u cilju razvoja ruralnog gospodarstva - poljoprivrede, vinogradarstva, maslinarstva, stočarstva i obrta (OPG-a) na čitavom području Crikveničko-vinodolske rivijere. Ovakav razvojni model trebao bi biti temelj za prostorno planiranje (što, među ostalim uključuje, ažuriranje i usklađivanje prostornih planova s ovakvim razvojnim konceptom) te za novu valorizaciju prostora koji više ne bi trebao počivati na rentnom razvojnom modelu. Novi razvojni model bi tako bio obogaćen s elementima nove gospodarske strukture koja je komplementarna s turizmom, ali i s novim sustavom vrijednosti koji počiva na proizvodnji, posebno na primarnoj proizvodnji, ovaj puta ne samo za turističku potrošnju već i za ukupnu domaću finalnu potrošnju i za izvoz. Ovakvom razvojnom politikom utvrdile bi se zone s realnim ekonomskim kapacitetom za privlačenje zainteresiranih investitora. Navedenim bi se zaustavila nekontrolirana izgradnja stanova za privremeno stanovanje i za tržište te istovremeno stvarala toliko potrebna nova dodana vrijednost s novom primarnom proizvodnjom koja bi rezultirala otklonom od dosadašnjeg rentnog razvojnog modela.

Trenutno smo svjedoci nezapamćene krize izazvane COVID-19 pandemijom koja je u potpunosti blokirala turistička putovanja i time bitno ugrozila destinacije čije gospodarstvo uvelike ovisi o turizmu. Grad Crikvenica već u ovom trenutku bilježi pad dolazaka više od 81% samo u prvih četiri mjeseca 2020.g., a s obzirom na trenutnu epidemiološku situaciju, realno je za očekivati kako će turistička sezona u gradu Crikvenici ove godine biti bitno drugačija od bilo koje dosada. Poseban problem se vidi u činjenici da u strukturi gostiju grada Crikvenice, uostalom kao i velikoj većini destinacija u Hrvatskoj, veliko dio čine strani turisti koji trenutno zbog blokade granica nisu u mogućnosti putovati. U svjetlu trenutnih događanja, sasvim je izvjestan značajan pad međunarodnih turističkih dolazaka te se procjenjuje da će on globalno iznositi od 45 do 70%, ovisno o trajanju COVID-19 krize i brzini oporavka.²⁷ Ipak, Crikvenica, zbog svog izuzetno povoljnog geografskog položaja, može predvidjeti veći broj domaćih posjetitelja (kako izletnika, tako i turista). Naime, velika se nada polaže u domaće turiste i očekuje se da će prioritet biti na kampovima, smještaju u prirodi, privatnim kućama na osami i slično, upravo zbog mogućnosti distanciranja.²⁸ Crikvenica tu ima veliku šansu, kako zbog velikog udjela privatnog smještaja, tako i zbog svoje prepoznatljivosti na hrvatskom turističkom tržištu. Pored navedenog, uslijed stabilizacije epidemije te smanjenje broja novih zaraženih osoba ublažavaju se dosada donesene sigurnosne mjere i postoji mogućnost da se s pojedinim susjednim zemljama dogovore svojevrsni koridori za dolazak turista u Hrvatsku, no to će ovisiti ne samo o epidemiološkoj situaciji u Hrvatskoj nego i onoj u susjednim zemljama. Hrvatska se i prije percipirala kao sigurna zemlja, a danas još i više upravo zbog dobro kontrolirane epidemiološke situacije, što ju čini vrlo konkurentnom jednom kada se pandemija smiri i granice otvore. Grad Crikvenica će se zasigurno prebroditi posljedice ove i iz nje izvući nova iskustva koja će ju u konačnici učiniti konkurentnijom destinacijom.

²⁷ Mataković, H. (2020). COVID-19 kriza, provedba sigurnosnih mjera i turizam. Institut za turizam.

²⁸ Ibidem.

4. Akcijski plan

Ograničavajući čimbenik	Program	Mjere	Nositelj	Vremenski period	Pokazatelji uspješne realizacije
Sezonalnost	Disperzija posjetitelja i poslovanja u vremenu	<ul style="list-style-type: none"> Poticanje organizacije događanja izvan ljetne sezone Promoviranje različitih aktivnosti i doživljaja izvan sezone Stimuliranje korištenja javnih površina (terasa) kroz sustav značajnih popusta na cjelogodišnji rad Poticanje cjelogodišnjeg poslovanja mjerama u nadležnosti lokalne samouprave Stimuliranje receptivnih turističkih agencija za formiranje Destinacijske menadžment kompanije/organizacije (DMK/O) i kreiranje aranžmana izvan sezone 	TZ Grada Crikvenice Grad Crikvenica	Kontinuirano	<ul style="list-style-type: none"> Povećan broj atraktivnih događanja izvan ljetnih mjeseci Utvrđen sustav poticanja cjelogodišnjeg poslovanja Formirana DMK ili DMO
	Disperzija posjetitelja u prostoru Promet	<ul style="list-style-type: none"> Organizacija događanja i razvoj atrakcija izvan centra grada Razvoj aktivnosti udaljenih od gradskih plaža Razvoj sigurnih biciklističkih staza i poticanje iznajmljivanja bicikala Razvoj specifičnih i atraktivnih tematskih šetnica Javni prijevoz učiniti pogodnijim za posjetitelje tijekom vršne sezone Rješavanje parkirališnih prostora 	TZ Grada Crikvenice Grad Crikvenica	od 2021.	<ul style="list-style-type: none"> Povećan broj atraktivnih događanja i aktivnosti izvan centra grada i udaljenih od plaža. Razvijen dobro opremljen sustav biciklističkih staza Razvijene dodatne tematske šetnice Implementacija putnih kartica za neograničeno korištenje lokalnog javnog prijevoza Izgrađena javna garaža (550 novih parkirnih mjesta) Izgrađeno novo parkiralište „Rasadnik“
	Segmentiranje posjetitelja	<ul style="list-style-type: none"> Identifikacija ciljnih tržišta koji ne ovise o suncu i moru Istraživanje imidža grada Crikvenice na turističkom tržištu Izrada marketinške strategije grada 	TZ Grada Crikvenice	2023.	<ul style="list-style-type: none"> Izrađena marketinška strategija grada
	Razvoj novih i unapređenje postojećih proizvoda	<ul style="list-style-type: none"> Poticanje razvoja proizvoda definiranih <i>Strategijom razvoja turizma Crikveničko-Vinodolske rivijere 2019 – 2029.</i> Osvajanje novih tržišnih segmenata 	TZ Grada Crikvenice Grad Crikvenica	do 2029.	<ul style="list-style-type: none"> Razvijeni turistički proizvodi definirani Strategijom Osvajanje novih tržišnih niša

Ograničavajući čimbenik	Program	Mjere	Nositelj	Vremenski period	Pokazatelji uspješne realizacije
Struktura smještajnih kapaciteta	Unapređenje kvalitete obiteljskog smještaja	<ul style="list-style-type: none"> Educiranje privatnih iznajmljivača o važnosti unapređenja kvalitete Stimulirati razvoj visokokvalitetnog obiteljskog smještaja 	TZ Grada Crikvenice Grad Crikvenica	Kontinuirano	<ul style="list-style-type: none"> Organizirane edukacije za privatne iznajmljivače – minimalno 2 godišnje Uspostavljen sustav poticaja za visokokvalitetan obiteljski smještaj Povećanje broja novih jedinica obiteljskog smještaja u sustavu oznake kvalitete Kvarner Family - minimalno 10 godišnje
	Novi hotelski kapaciteti i kvalitativno unapređenje	<ul style="list-style-type: none"> Formiranje novih hotelskih kapaciteta (transformiranjem postojećih objekata) Izgradnja hotelskih kapaciteta u skladu s Prostornim planom Turističkom politikom stimulirati razvoj hotelskih kapaciteta 	Privatni investitori Nositelji turističke politike	do 2029	<ul style="list-style-type: none"> Povećanje hotelskih smještajnih kapaciteta Unapređenje kvalitete postojećih hotelskih kapaciteta Uspostavljen sustav mjera za rast novih hotelskih kapaciteta
Apartmanizacija	Prostorno planiranje	<ul style="list-style-type: none"> Odgovorna urbanistička politika Inventarizacija turističkog raspoloživog razvojnog prostora Praćenje i procjenjivanje stanja u prostoru, izrada planskih i programskih dokumenata Apartmani – transformacija za trajno prebivalište novo pridošlog stanovništva Prostorni plan prati strateške razvojne dokumente 	Grad Crikvenica	Kontinuirano	<ul style="list-style-type: none"> Utvrđene turističke zone s realnim ekonomskim kapacitetom za privlačenje investitora Kontrola praćenja provedbe odredaba prostornog plana

Ograničavajući čimbenik	Program	Mjere	Nositelj	Vremenski period	Pokazatelji uspješne realizacije
Plaže	Revidiranje i prilagodba postojeće regulacije	<ul style="list-style-type: none"> Koncesije Revidiranje regulacije pristupa plažama 	PGŽ Grad Crikvenica Koncesionari	2021.	<ul style="list-style-type: none"> Dodijeljene koncesije
	Nastavak implementacije preporuka i rješenja problema zasićenog kupališnog prostora ²⁹	<ul style="list-style-type: none"> Uređenje obale i novih plažnih površina Izrada psihološke barijere od Selaca do Jadranova 	Grad Crikvenica	Kontinuirano	<ul style="list-style-type: none"> Izgrađen novi plažni prostor: Jadranovo - 2.500 m² Crikvenica - 2 x 3.000 m² Dramalj - 1.500 m² Selce - 1. 500 m² Postavljena barijera na kupališnim prostorima
	Unapređenje uređenja plaža	<ul style="list-style-type: none"> Izrada Akcijskog plana uređenja i upravljanja plažama Rivijere³⁰ 	Grad Crikvenica u suradnji s Gradom Novi Vinodolski	do 2026.	<ul style="list-style-type: none"> Izrađen akcijski plan uređenja i upravljanja plažama Rivijere
Nautika	Povećanje komunalnih i nautičkih vezova, problematika nelegalnih vezova	<ul style="list-style-type: none"> Povećanje broja komunalnih i nautičkih vezova 	Privatni investitori	do 2024.	<ul style="list-style-type: none"> Dogradnja luka otvorenih za javni promet - Črni mul, Pazdehova i Omorika (220 novih vezova) Eliminacija nelegalnih vezova
		<ul style="list-style-type: none"> Postavljanje barijere na kupališnim prostorima – zaštita od plovila (postojeći standard na plažama) Kontrola i penalizacija korisnika nelegalnih vezova. 	Grad Crikvenica Županijska lučka uprava Lučka kapetanija	Kontinuirano	

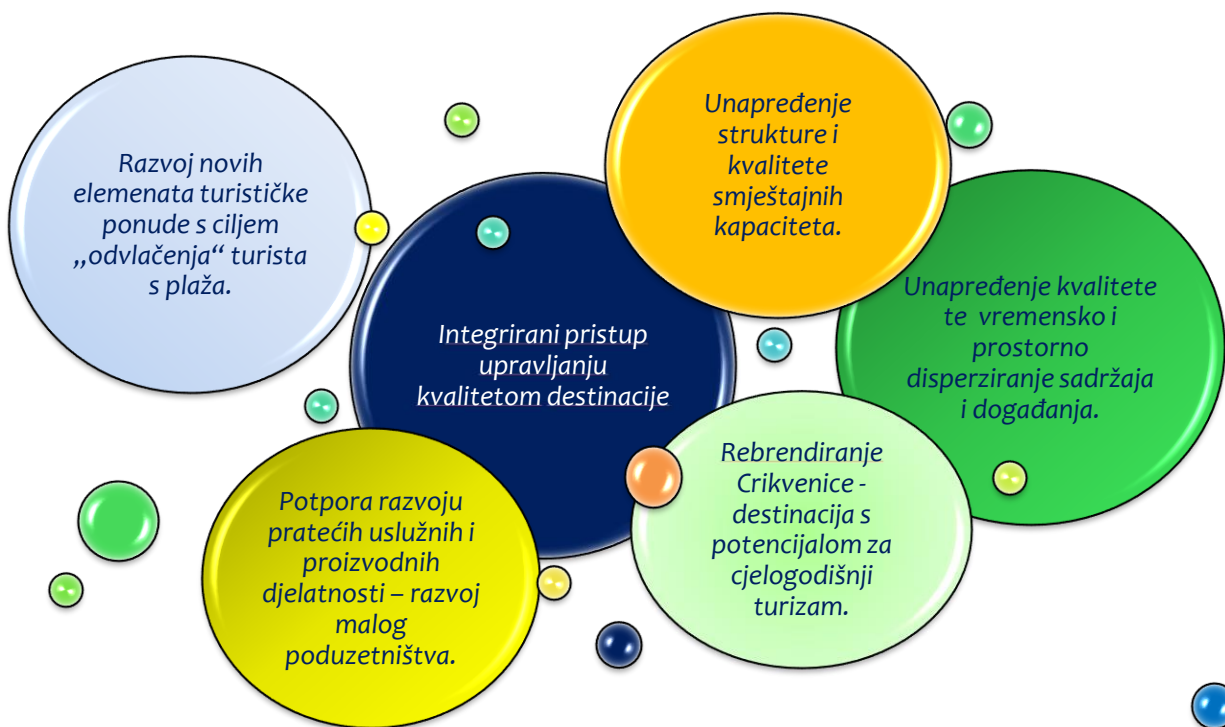
²⁹ donesenih u Studiji turističkog prihvatnog kapaciteta destinacije Crikvenica, Institut za turizam (2007).

³⁰ Sukladno preporukama Strategije razvoja turizma Crikveničko-Vinodolske rivijere 2019 – 2029. Institut za turizam (2018), str.43

Ograničavajući čimbenik	Program	Mjere	Nositelj	Vremenski period	Pokazatelji uspješne realizacije
Diversifikacija gospodarske strukture	Osiguravanje koristi lokalnoj zajednici	<ul style="list-style-type: none"> Poticati diversifikaciju gospodarske strukture Poticanje poduzetničkih aktivnosti Poticanje razvoja djelatnosti temeljenih na proizvodima primarnog sektora Revitalizacija poljoprivrede i ribarstva Turistička valorizacija agro-zona Usporavanje odljeva radne snage i privlačenje novog kadra 	Grad Crikvenica	Kontinuirano	<ul style="list-style-type: none"> Nastavak i povećanje broja pružanja postojećih mjera za poticanje ribarstva, poljoprivrede i poduzetništva Utvrđen sustav poticaja za povećanje broja registriranih OPG-ova
Upravljanje destinacijom - integrirani pristup kvaliteti destinacije	Monitoring ključnih indikatora	<ul style="list-style-type: none"> Mjerenje i praćenje stavova i zadovoljstva lokalnog stanovništva Mjerenje i praćenje stavova, zadovoljstva i potrošnje turista Analiza trendova na turističkom tržištu 	TZ Grada Crikvenice Grad Crikvenica	Periodično, svake 2-3 godine	Izrađeni izvještaji o: <ul style="list-style-type: none"> stavovima i zadovoljstvu lokalnog stanovništva zadovoljstvu i potrošnji turista trendovima na turističkom tržištu
	Umrežavanje dionika	<ul style="list-style-type: none"> Edukacija o važnosti suradnje i zajedničkog nastupa 		Kontinuirano	<ul style="list-style-type: none"> Minimalno 1 edukacija godišnje Minimalno 1 novi program / proizvod godišnje koji uključuje partnerstvo i suradnju više dionika
	Krizni menadžment	<ul style="list-style-type: none"> Edukacija o strategijama kriznog menadžmenta i primjerima dobre prakse 		Kontinuirano	<ul style="list-style-type: none"> Minimalno 1 edukacija godišnje
Unapređenje kvalitete okoliša	Odvodnja	<ul style="list-style-type: none"> Izgradnja bioloških uređaja za pročišćavanje na svim sustavima 	VIO Žrnovnica Crikvenica Vinodol d.o.o.	2023.	<ul style="list-style-type: none"> Pokrivenost biološkim uređajima - minimalno 95% Izgrađen centralni uređaj za pročišćivanje otpadnih voda
	Gospodarenje otpadom	<ul style="list-style-type: none"> Izgradnja reciklažnog dvorišta, sortirnice za reciklabilni otpad i kompostane 	Eko-Murvica u suradnji s Grad Crikvenica	2023.	<ul style="list-style-type: none"> Izgrađeno reciklažno dvorište, sortirnica za reciklabilni otpad i kompostana
		<ul style="list-style-type: none"> Edukacija i poticanje stanovništva na odvajanje otpada 		Kontinuirano	<ul style="list-style-type: none"> Edukacije o važnosti odvajanja otpada – minimalno 1 godišnje Kontinuirano povećanje udjela odvojenog prikupljenog recikabilnog otpada

ZAKLJUČAK

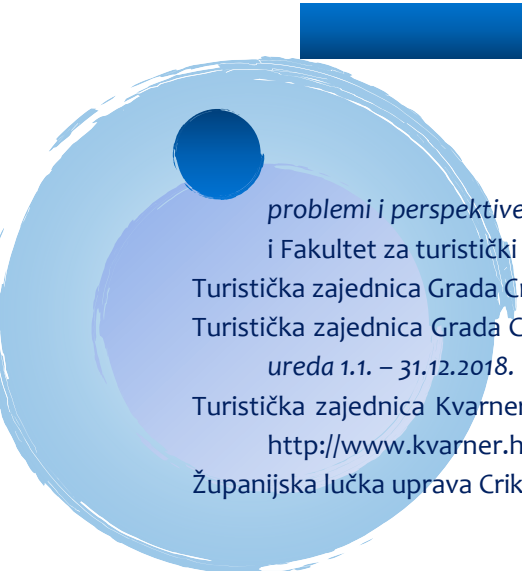
Grad Crikvenica je destinacija zavidne turističke tradicije, bogata primamljivim plažama i gostoljubivim domaćinima. Crikvenica je prepoznatljiva i kao mjesto ugodnog življenja s iznimnim potencijalom za razvoj cjelogodišnjeg turizma. Upravo se u tome vidi ključ rješenja problema u turizmu koji proizlaze iz izrazite sezonalnosti kako turističkog prometa tako i turističkog poslovanja. Grad Crikvenica treba težiti povećanju broja turista (jer problem ne leži u broju turista, već u njihovoj sezonskoj koncentraciji) gdje je potrebno da povećanje turističkog prometa prvenstveno bude posljedica povećanja kvalitete usluga i sadržaja koji su prostorno i nadasve vremenski disperzirani. Kada bi se grad Crikvenica značajnije usmjerio na cjelogodišnje poslovanje (hotela, privatnog smještaja, restorana, outdoor aktivnosti, zdravstvenih, sportskih, kulturnih i zabavnih sadržaja i događanja), dodatno bi se potaknuo razvoj malog poduzetništva i otvorio prostor za značajan rast turističkog prometa na godišnjoj razini. Izračun prihvatnog potencijala samo je potvrdio već poznatu činjenicu kako je unazad nekoliko godina na području grada u vršnoj sezoni premašena razina optimalnog broja posjetitelja. Navedeno upućuje kako rješenje leži u ublažavanju sezonalnosti i to kroz:

Unatoč trenutnoj i nadasve neizvjesnoj te specifičnoj situaciji koju diktira COVID-19 pandemija, kriza će se smiriti i životi, poslovanje i putovanja će se normalizirati, a tada će biti važno da Crikvenica bude spremna na nove izazove za koje se već danas treba pripremati. Neizvjesna budućnost iziskuje odgovorno i održivo upravljanje destinacijom i njenim resursima, te nadasve značajniji angažman, uvažavanje, razumijevanje i snažniju suradnju svih dionika grada Crikvenice.

BIBLIOGRAFIJA

- Benac, Č., Ružić, I., (2019). *Mogućnost uređenja prirodnih žala i postojećih plaža u svrhu povećanja kupališnih kapaciteta Primorsko-goranske županije*. Građevinski fakultet u Rijeci, Zavod za hidrotehniku i geotehniku (Power point prezentacija u Hrvatskoj gospodarskoj komori Rijeka).
- Benac, Č. i suradnici (2007). *Studija o mogućnosti proširenja kupališnih zona na teritoriju Grada Crikvenice*. Sveučilište u Rijeci, Građevinski fakultet, Rijeka .
- Benac, Č., Orbanić, J. i suradnici (2004.). *Stanje prirodnih žala u Primorskogoranskoj županiji, 1. faza (žali na obali između uvale Žurkovo i naselja Klenovica, Općina Kostrena i gradovi Bakar, Kraljevica, Crikvenica i Novi Vinodolski)*. Sveučilište u Rijeci, Građevinski fakultet, Rijeka
- Blažević, O. (2019). *Doprinos zdravstvenoga turizma ekonomskoj održivosti turističke destinacije*. Doktorska disertacija, Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
- Carić, H., Klarić, Z. (2011). *Istraživanja prihvatnog kapaciteta – međunarodna i hrvatska iskustva u Čorak, S. (ur.) Izazovi upravljanja turizmom, Institut za turizam Zagreb.*
- DZS (2011). *Turizam u 2010: Priopćenja br. 4.4. 1/1 – 1/12.*
- DZS (2019/2020). *Turizam u 2019: Priopćenja br. 4.4. 1/1 – 1/12*
- DZS (2020). *Dolasci i noćenja turista u 2019. Priopćenje 4.3.2.*
- DZS, *Popisi stanovništva 1991., 2001. i 2011.*
- Ekonomski fakultet u Rijeci (2014). *Strategija gospodarskog razvitka grada Crikvenice 2012.-2022.*
- European Commission. (2000). *Towards Quality Rural tourism: Integrated quality management (IQM) of rural tourist destination*. Brussels: Enterprise Directorate – General Tourism Unit
- Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu i Institut za turizam (2016). *Strateški plan razvoja turizma Kvarnera sa strateškim i operativnim marketing planom 2016. - 2020. godine.*
- Grad Crikvenica
- Grad Crikvenica (2016). *Izješće o stanju u prostoru za razdoblje od 2010. do 2014.g.* Službene novine Grada Crikvenice, br. 12.
- Institut za turizam (2007). *Studija turističkog prihvatnog kapaciteta destinacije Crikvenica.*
- Institut za turizam (2009). *Kvarner - Strateški marketinški plan turizma 2009-2015*
- Institut za turizam (2018). *Strategija razvoja turizma Crikveničko-Vinodolske rivijere 2019 – 2029.*
- Institut za turizam (2018). *Studija prihvatnih kapaciteta turizma na području Splitsko-dalmatinske županije*
- Institut za turizam (2018). *Tomas Ljeto 2017. Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj u 2017. godini*
- Kapiki, T., Tatari, N. (2006). *Quality Management in Tourism Accommodations: The European Flower*. Technical Report. doi: 10.13140/RG.2.1.4476.1447
- Mataković, H. (2020). *COVID-19 kriza, provedba sigurnosnih mjera i turizam*. Institut za turizam
- Mihalič, T., 2019. *Over - or under-Tourism: Comparative Analyse of Economic sustainability of slovene Tourism. Economic and Business Review, Vol. 21, Special issue, 333-342.*
- Ministarstvo turizma Republike Hrvatske (2013). *Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine.*
- Porezna uprava Crikvenica
- Prostorni plan uređenja grada Crikvenice (23. ožujak, 2015.g)
- Smolčić Jurdana, D. (2005). *Načela održivog razvoja turizma u (Blažević, B. ur.) Održivi razvoj turizma –*

problemi i perspektive. Primorsko-goranska županija – Zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje i Fakultet za turistički i hotelski menadžment Opatija, str. 15 – 27.

Turistička zajednica Grada Crikvenice

Turistička zajednica Grada Crikvenice (2019). *Izvješće o radu turističkog ureda i radu direktorice turističkog ureda 1.1. – 31.12.2018.*

Turistička zajednica Kvarnera (2019). Program rada s financijskim planom TZ Kvarnera za 2020. godinu.
<http://www.kvarner.hr/docs/kvarner2011HR/documents/2149/2.1/Original.pdf>

Županijska lučka uprava Crikvenica